

TRẦN VĂN THẮNG (Tổng Chủ biên kiêm Chủ biên)
NGUYỄN THỊ THU HOÀI - NGUYỄN THUY QUỲNH - MAI THU TRANG

Giáo dục công dân

6

NHÀ XUẤT BẢN
ĐẠI HỌC SƯ PHẠM TP HỒ CHÍ MINH

TRẦN VĂN THẮNG (Tổng Chủ biên kiêm Chủ biên)
NGUYỄN THỊ THU HOÀI – NGUYỄN THUY QUỲNH – MAI THU TRANG

Giáo dục công dân

*(Sách đã được Bộ trưởng Bộ Giáo dục và Đào tạo
phê duyệt sử dụng trong cơ sở giáo dục phổ thông
tại Quyết định số 718/QĐ-BGDĐT ngày 09/02/2021)*

6

Cánh Diều

NHÀ XUẤT BẢN
ĐẠI HỌC SƯ PHẠM TP HỒ CHÍ MINH

LỜI NÓI ĐẦU

Các em học sinh cùng đọc cuốn sách *Giáo dục công dân 6*, với những bài học mới, hướng đến mục tiêu hình thành, phát triển các phẩm chất và năng lực của các em theo Chương trình Giáo dục phổ thông 2018.

Nội dung sách được biên soạn theo các hoạt động học tập của học sinh trên lớp và ở nhà. Mỗi bài học trong sách đều được thiết kế theo một cấu trúc thống nhất, gồm các phần Khởi động, Khám phá, Luyện tập, Vận dụng. Với cấu trúc này, các em sẽ thực hiện các hoạt động học tập trên lớp dưới sự tổ chức, hướng dẫn của các thầy cô giáo để tìm tòi, khám phá kiến thức mới; từ kiến thức mới, các em sẽ luyện tập để phát triển các phẩm chất, năng lực theo yêu cầu của mỗi bài học; qua đó vận dụng, đưa những nội dung bài học vào thực tiễn cuộc sống.

Học các bài học *Giáo dục công dân 6*, các em sẽ biết ứng xử phù hợp trong các mối quan hệ với bản thân, với những người xung quanh, với cộng đồng, xã hội và đất nước. Các em sẽ biết tự hào và giữ gìn truyền thống của gia đình, dòng họ; chia sẻ yêu thương với mọi người trong cộng đồng; siêng năng, kiên trì, tự lập trong học tập, lao động và cuộc sống; biết thực hiện quyền và nghĩa vụ công dân phù hợp với lứa tuổi học sinh trung học cơ sở; biết rèn luyện lối sống tiết kiệm; biết ứng phó với các tình huống nguy hiểm từ con người và thiên nhiên gây ra.

Khi tham gia các hoạt động học tập môn Giáo dục công dân lớp 6, các em học được nhiều điều mới mẻ, sẽ từng bước lớn lên và cùng nhau tiến bộ.

Chúc các em một năm học mới thành công!

Các tác giả

Em giữ gìn sách sạch đẹp, không viết, vẽ vào sách nhé!

BÀI 1

TỰ HÀO VỀ TRUYỀN THỐNG GIA ĐÌNH, DÒNG HỌ

YÊU CẦU CẦN ĐẠT

- Nêu được một số truyền thống của gia đình, dòng họ.
- Giải thích được một cách đơn giản ý nghĩa của truyền thống gia đình, dòng họ.
- Biết giữ gìn, phát huy truyền thống gia đình, dòng họ bằng những việc làm cụ thể, phù hợp.

KHỞ ĐỘNG

Cả lớp cùng nghe bài hát *Ba ngọn nến lung linh*, nhạc và lời Ngọc Lễ.

Trả lời câu hỏi:

- Nội dung bài hát nói lên điều gì?
- Ghi lại ca từ thể hiện nội dung đó.

KHÁM PHÁ

1. Truyền thống của gia đình, dòng họ

Đọc thông tin và trả lời câu hỏi

MỘT GIA ĐÌNH TRUYỀN THỐNG TRONG NGÀNH Y

Cổ Giáo sư Tôn Thất Tùng (1912 - 1982) là bác sĩ nổi tiếng trong và ngoài nước. Ngoài công trình được tặng Huy chương Bạc của Trường Đại học Tổng hợp Pa-ri (Pháp), ông còn để lại 123 công trình khoa học khác trong y văn thế giới. Ông là người có công lớn trong việc đào tạo đội ngũ các thầy thuốc có y đức, giỏi chuyên môn.

Ba người con của Giáo sư Tôn Thất Tùng là Tôn Nữ Ngọc Trân, Tôn Nữ Hồng Tâm và Tôn Thất Bách đều tiếp nối truyền thống, sự nghiệp của cha trong ngành Y. Trong đó, nổi tiếng nhất là Phó Giáo sư, Viện sĩ, Bác sĩ Tôn Thất Bách (1946 - 2004) là chuyên gia đầu ngành về tim mạch của Việt Nam và thế giới; được phong Phó Giáo sư Y học, Nhà giáo Nhân dân, Viện sĩ Viện Hàn lâm Ngoại khoa Pháp, Viện sĩ Viện Hàn lâm Khoa học Niu-oóc (New York) - Mỹ, Tiến sĩ danh dự Trường Đại học Ô-đéc-xa, U-crai-na (Odessa, Ukraine).

Cô giáo sư Tôn Thất Tùng (Ảnh: Gia đình)

Gia đình Giáo sư, bác sĩ Tôn Thất Tùng là gia đình y đức, nổi tiếng trong lịch sử y học của Việt Nam và thế giới.

- Truyền thống của gia đình Giáo sư Tôn Thất Tùng được thể hiện như thế nào qua thông tin trên?
- Em còn biết những truyền thống nào khác của các gia đình, dòng họ?
- Em hiểu thế nào là truyền thống gia đình, dòng họ?

- Truyền thống gia đình, dòng họ là những giá trị tốt đẹp mà gia đình, dòng họ đã tạo ra, được lưu truyền, phát huy từ thế hệ này sang thế hệ khác.
- Một số truyền thống điển hình của gia đình, dòng họ: hiếu học, cần cù lao động, giữ gìn nghề truyền thống...

2. Ý nghĩa của truyền thống gia đình, dòng họ

Đọc thông tin và trả lời câu hỏi

LÀM GIÀU TỪ NGHỀ LÀM CÓM TRUYỀN THỐNG

Kể thừa nghề làm cơm của gia đình, khi lớn lên chị Huỳnh Thị Tuyết Nga ở xã Cát Tường, huyện Phù Cát, tỉnh Bình Định quyết định chọn nghề làm cơm truyền thống để lập nghiệp. Chị Nga đã mở rộng quy mô sản xuất và đa dạng hoá sản phẩm có thương hiệu nổi tiếng; đồng thời, tích cực tìm kiếm thị trường tiêu thụ để tạo đầu ra ổn định cho sản phẩm.

Đến nay, nghề cơm truyền thống của gia đình chị Nga đã xây dựng được thương hiệu nổi tiếng mang lại thu nhập cho gia đình và tạo công ăn việc làm cho nhiều người ở địa phương.

- Vì sao chị Nga đã thành công trong nghề làm cơm?
- Theo em, truyền thống gia đình, dòng họ mang lại điều gì cho mỗi chúng ta?

Truyền thống gia đình, dòng họ giúp chúng ta có thêm kinh nghiệm và sức mạnh trong cuộc sống; góp phần làm phong phú thêm truyền thống và bản sắc dân tộc, nhất là trong thời đại ngày nay.

3. Giữ gìn, phát huy truyền thống gia đình, dòng họ

Thảo luận các tình huống sau:

Tình huống 1:

Tiến sinh ra trong một gia đình, dòng họ có truyền thống hiếu học, từ bao đời nay đều có người học giỏi, đỗ đạt cao, một số người là tiến sĩ, nhiều người là cử nhân đại học, đang

công tác ở nhiều nơi trên đất nước. Tự hào về dòng họ của mình, Tiến quyết tâm phấn đấu học giỏi để tiếp bước truyền thống của gia đình, dòng họ mình. Suốt từ lớp 1 đến lớp 6 Tiến luôn chăm chỉ học hành ở trường và ở nhà. Năm nào Tiến cũng là học sinh xuất sắc.

Tiến đã biết giữ gìn, phát huy truyền thống của gia đình, dòng họ mình như thế nào?

Tình huống 2:

Yến sinh ra trong một gia đình làm nghề dệt chiếu cói truyền thống. Đòi cụ, đòi ông, đòi bố và các cô, chú, bác của Yến đều có người theo nghề này. Tự hào về nghề truyền thống của gia đình, Yến thường hỏi bố mẹ để tìm hiểu về nghề dệt chiếu cói của gia đình, dòng họ mình từ các đời trước. Ngay từ khi học lớp 6, khi có thời gian ở nhà, Yến thường phụ giúp bố mẹ và dần làm quen về cách dệt chiếu cói. Tiếp nối bố mẹ, Yến học hỏi từng bước và quyết đi theo nghề dệt chiếu cói của gia đình.

Yến đã làm gì để giữ gìn nghề truyền thống của gia đình?

Chúng ta cần giữ gìn và phát huy truyền thống của gia đình, dòng họ mình trong cuộc sống bằng những việc làm thiết thực, phù hợp với lứa tuổi; không làm điều gì tổn hại đến thanh danh của gia đình, dòng họ.

LUYỆN TẬP

- 1 Em hãy bày tỏ quan điểm của mình với các ý kiến dưới đây:
 - A. Trong thời đại công nghiệp 4.0, con người càng phải giữ gìn và phát huy truyền thống của gia đình, dòng họ.
 - B. Chỉ những gia đình làm nghề cổ truyền mới cần giữ gìn và phát huy truyền thống của gia đình, dòng họ.
 - C. Gia đình, dòng họ nào cũng có truyền thống tốt đẹp cần phát huy.
 - D. Chỉ những gia đình, dòng họ nổi tiếng mới có truyền thống tốt đẹp.

- ② Bình rất tự hào về nghề làm lồng đèn trung thu truyền thống do ông nội là “nghệ nhân làm lồng đèn” đã truyền lại cho con cháu trong gia đình. Bình kể với các bạn rằng, để làm được một chiếc lồng đèn đòi hỏi nhiều công đoạn rất công phu, tỉ mỉ và sự khéo léo của đôi bàn tay. Nghe kể, một số bạn tỏ vẻ coi thường nói: Nghề làm lồng đèn thì có gì cao siêu mà tự hào, phải học giỏi, đỗ đạt cao hay phát minh ra cái gì đó thì mới đáng kể chứ!

a) Theo em, suy nghĩ của các bạn là đúng hay sai? Tại sao?

b) Em có thể học tập được điều gì ở Bình?

- ③ Em đã làm gì để giữ gìn và phát huy truyền thống của gia đình, dòng họ trong học tập và lao động?

VẬN DỤNG

- ① Em hãy lập và thực hiện kế hoạch cá nhân về giữ gìn, phát huy truyền thống gia đình, dòng họ mình theo các bước sau:

- Tìm hiểu truyền thống của gia đình, dòng họ mình.
- Lập kế hoạch chi tiết về giữ gìn, phát huy truyền thống của gia đình, dòng họ mình bằng những việc làm cụ thể, thiết thực, phù hợp.

(Yêu cầu: dự kiến thời gian, các bước thực hiện, biện pháp thực hiện, người có thể hỗ trợ)

- Thực hiện kế hoạch đề ra.

- ② Thử làm “Phóng viên nhí”:

Em hãy phỏng vấn 3 người lớn tuổi trong dòng họ của em hoặc các dòng họ xung quanh về truyền thống của dòng họ mình. Sản phẩm của các em sẽ được trưng bày trong lớp vào tuần học tiếp theo.

Gợi ý:

- Lấy tin (phỏng vấn về dòng họ đó);
- Lấy ảnh, tư liệu;
- Viết bài báo.

BÀI 2

YÊU THƯƠNG CON NGƯỜI

YÊU CẦU CẦN ĐẠT

- Nêu được khái niệm và biểu hiện của tình yêu thương con người.
- Trình bày được giá trị của tình yêu thương con người.
- Thực hiện được những việc làm thể hiện tình yêu thương con người.
- Đánh giá được thái độ, hành vi thể hiện tình yêu thương con người của người khác.
- Phê phán những biểu hiện trái với tình yêu thương con người.

KHỞI ĐỘNG

Cả lớp cùng nghe bài hát *Thương người như thể thương thân*, nhạc và lời Phạm Đăng Khương và trả lời câu hỏi:

- Nội dung bài hát thể hiện điều gì?
- Những ca từ nào trong bài hát thể hiện nội dung đó?

KHÁM PHÁ

1. Thế nào là yêu thương con người?

Đọc thông tin và trả lời câu hỏi

THIÊN SỬ 7 TUỔI HIỂN GIÁC MẠC

Cũng giống những người bạn cùng tuổi, Nguyễn Hải An là một cô bé có nhiều ước mơ. Em thích vẽ tranh và ca hát suốt ngày.

Tháng 9/2017, Hải An bị u não. Khối u đã chèn lên dây thần kinh nên y học không thể can thiệp được. Từ đó, mẹ em xin nghỉ việc để đồng hành cùng con gái nhỏ.

Mẹ hay kể cho Hải An nghe về chuyện hiến tạng nội tạng cho người bị bệnh. Một lần, khi còn tỉnh táo, em tâm sự với mẹ: “Con cũng muốn sau này làm thế nào khi mất đi, những bộ phận vẫn còn tồn tại, vẫn sống trên cơ thể của người khác...”.

Bé Hải An (Ảnh: Gia đình)

Hải An qua đời sau hơn sáu tháng điều trị. Chiều 26/02/2018 tại Bệnh viện Mắt Trung ương đã diễn ra hai ca ghép giác mạc thành công – món quà mà bé Hải An để lại sau gần một giờ phẫu thuật. Hai người may mắn nhận được giác mạc là bệnh nhân 42 tuổi mắc bệnh loạn dưỡng giác mạc di truyền và bệnh nhân trên 70 tuổi bị bệnh sẹo đục giác mạc. Nhờ vậy, hai bệnh nhân được ghép giác mạc đã nhìn rõ như bình thường.

- a) Em có suy nghĩ gì sau khi đọc thông tin về Nguyễn Hải An?
- b) Điều gì đã khiến Hải An muốn hiến tặng giác mạc cho người khác?
- c) Từ thông tin trên, em hiểu thế nào là yêu thương con người?

Yêu thương con người là quan tâm, giúp đỡ, làm những điều tốt đẹp cho người khác, nhất là những người gặp khó khăn, hoạn nạn.

2. Biểu hiện của yêu thương con người

Quan sát hình ảnh và trả lời câu hỏi

- a) Em hãy mô tả nội dung và đặt tên cho từng bức hình trên.
- b) Hãy nêu các biểu hiện của yêu thương con người và biểu hiện chưa yêu thương con người.

Biểu hiện của yêu thương con người: sẵn sàng giúp đỡ, cảm thông và chia sẻ với những khó khăn, đau thương của người khác; dịu dặt, giúp đỡ người mắc sai lầm để họ tìm ra con đường đúng đắn; biết hi sinh quyền lợi của bản thân cho người khác.

3. Giá trị của tình yêu thương con người

Đọc thông tin, quan sát hình ảnh và trả lời câu hỏi

1. Một xe tải chở nước giải khát bị lật ở trên đường, khiến hàng trăm thùng hàng bị rơi ngổn ngang. Người đi đường và người dân sống gần đó đã hỗ trợ người lái xe thu gom và sắp xếp lại hàng hoá.

Qua thông tin trên, theo em, tình yêu thương có ảnh hưởng như thế nào đến:

- Người được nhận tình yêu thương?
- Người đã thể hiện tình yêu thương với người khác?
- Những người xung quanh?

2. Giúp đỡ nhân dân vùng lũ lụt miền Trung

Từ giữa tháng 9 đến giữa tháng 11/2020, các trận bão, lũ lụt đã liên tiếp xảy ra, gây thiệt hại nặng nề tại miền Trung. Nhân dân cả nước xót xa trước những mất mát to lớn về người và của mà người dân nơi đây đang phải hứng chịu. Nhằm phát huy truyền thống đoàn kết, tương thân tương ái “Lá lành đùm lá rách”, với tinh thần “Nhường cơm sẻ áo”, nhiều tổ chức, cá nhân đã chia sẻ khó khăn với nhân dân các tỉnh miền Trung bị lũ lụt; quyên góp ủng hộ tiền, vật tư, hàng hoá, nhu yếu phẩm,... giúp cho bà con nhân dân vùng lũ sớm vượt qua tình cảnh hoạn nạn, khắc phục khó khăn, ổn định đời sống. Trong khó khăn càng thấy rõ tinh thần đoàn kết, yêu thương gắn bó của nhân dân Việt Nam.

- Tinh yêu thương con người được thể hiện như thế nào qua thông tin trên?*
- Tinh yêu thương con người có giá trị như thế nào trong đời sống?*

- Yêu thương con người là tình cảm quý giá, một giá trị nhân văn và là truyền thống quý báu của dân tộc mà mỗi chúng ta cần phải gìn giữ và phát huy.
- Tinh yêu thương con người giúp mỗi cá nhân biết sống đẹp hơn, sẵn sàng làm những điều tốt đẹp nhất vì người khác.
- Tinh yêu thương con người làm cho xã hội lành mạnh, trong sáng và ngày càng tốt đẹp hơn.

LUYỆN TẬP

- ① Trong những việc sau, việc nào nên làm, việc nào không nên làm? Vì sao?
 - A. Quyền góp ủng hộ đồng bào lũ lụt.
 - B. Giúp đỡ bà con nông dân tiêu thụ nông sản.
 - C. Không chơi với những bạn cùng lớp có hoàn cảnh khó khăn.
 - D. Không đưa chất độc hại vào thực phẩm để kinh doanh, buôn bán,...
 - E. Chăm sóc các thành viên trong gia đình.
 - G. Nâng giá một số hàng hoá khi xảy ra dịch bệnh.
- ② Hãy kể lại những hành động thể hiện tình yêu thương con người của các bạn trong lớp, trong trường em. Em học tập được điều gì từ các hành động đó?
- ③ Sau buổi học, Bình và Thân cùng đi bộ về nhà. Bỗng có một người phụ nữ lại gần hỏi thăm đường. Bình định dừng lại thì Thân kéo tay Bình: “Thôi mình về đi, muộn rồi, chỉ đường cho người khác không phải là việc của mình”. Bình đi theo Thân nhưng chân cứ như dừng lại không muốn bước.
 - a) Em đồng ý hay không đồng ý với lời nói và việc làm của Thân?
 - b) Theo em, trong trường hợp này, Bình nên xử sự như thế nào?
- ④ Trong các câu tục ngữ, thành ngữ sau, câu nào nói về tình yêu thương con người? Vì sao?
 - A. Một con ngựa đau cả tàu bỏ cỏ.
 - B. Một miếng khi đói bằng một gói khi no.
 - C. Không ai giàu ba họ, không ai khó ba đời.
 - D. Chị ngã em nâng.
 - E. Máu chảy ruột mềm.
 - G. Lá lành đùm lá rách.

VẬN DỤNG

- ① sưu tầm những bức tranh, bài hát, câu thơ, câu chuyện thể hiện tình yêu thương giữa con người với con người và dán vào một tờ giấy lớn để làm thành bộ sưu tập về chủ đề này.
- ② Tự làm một bông hoa và viết lời yêu thương vào các cánh hoa để thể hiện tình yêu thương với bạn bè trong nhóm, trong lớp hay với người thân trong gia đình.

BÀI 3

SIÊNG NĂNG, KIÊN TRÌ

YÊU CẦU CẦN ĐẠT

- Nêu được khái niệm và biểu hiện của siêng năng, kiên trì.
- Nhận biết được ý nghĩa của siêng năng, kiên trì.
- Siêng năng, kiên trì trong lao động, học tập và cuộc sống hằng ngày.
- Đánh giá được sự siêng năng, kiên trì của bản thân và người khác trong học tập, lao động.
- Quý trọng những người siêng năng, kiên trì; góp ý cho những bạn có biểu hiện lười biếng, hay nản lòng để khắc phục hạn chế này.

KHỞI ĐỘNG

Quan sát hình ảnh dưới đây và cho biết hai bạn trong hình có biểu hiện thế nào trong học tập?

Mình không
làm được đâu.
Nghỉ thôi!

Bài toán này khó,
chúng mình cùng
suy nghĩ để làm nhé.

KHÁM PHÁ

1. Thế nào là siêng năng, kiên trì?

Đọc thông tin và trả lời câu hỏi

Rô-bi (Robby) đã 11 tuổi khi cậu vào lớp trong bài học đường cảm đầu tiên. Ngay từ những ngày đầu, Rô-bi đã tỏ ra rất ham học. Nhưng càng cố gắng, Rô-bi càng thiếu khả năng cảm thụ âm nhạc cần thiết để tiến bộ. Biết vậy, Rô-bi đã rất nghiêm túc trong việc

ôn lại những bài học và những bản nhạc sơ đẳng mà cô giáo giao cho. Sau nhiều tháng ròng rã, Rô-bi miệt mài cố gắng và cô giáo vẫn cứ lắng nghe, động viên cậu.

Thế rồi một ngày nọ, mẹ Rô-bi ốm nặng nên cậu không đến học được nữa. Mấy tháng sau đó, cô giáo thông báo cho học sinh của mình về buổi diễn tấu sắp tới. Gặp cô giáo, Rô-bi nói rằng cậu sẽ tham dự biểu diễn, vì cậu vẫn luyện tập suốt thời gian qua.

Đến giờ biểu diễn, Rô-bi mở nắp đàn lên và bắt đầu. Cô giáo hoàn toàn bất ngờ khi thấy Rô-bi biểu diễn nhạc của Mô-da (Mozart). Cậu đã chơi những giai điệu từ nhẹ nhàng êm dịu đến hùng tráng, trong sự phối âm tuyệt diệu của nhạc Mô-da. Sau 6 phút ruối biểu diễn, Rô-bi đã kết thúc trong một âm thanh huy hoàng, mạnh mẽ và mọi người đều đứng lên vỗ tay. Không nén được xúc động, cô giáo chạy lên sân khấu và vòng tay ôm lấy Rô-bi trong hạnh phúc.

- a) Vì sao Rô-bi vẫn tiếp tục luyện tập, dù không được mẹ đưa đến lớp?
- b) Điều gì giúp Rô-bi thành công trong buổi biểu diễn âm nhạc?
- c) Em hiểu thế nào là siêng năng, kiên trì?

- Siêng năng là tính cách làm việc tự giác, cần cù, chịu khó, thường xuyên của con người.
- Kiên trì là tính cách làm việc miệt mài, quyết tâm giữ và thực hiện ý định đến cùng, dù gặp khó khăn, trở ngại cũng không nản chí.

2. Biểu hiện của siêng năng, kiên trì

Quan sát hình ảnh và trả lời câu hỏi

- Các nhân vật trong ảnh trên đã làm việc như thế nào?*
- Tinh siêng năng, kiên trì được biểu hiện như thế nào trong học tập, lao động và trong cuộc sống?*

Biểu hiện của siêng năng, kiên trì: đi học đều, chăm chỉ học hành, kiên trì phấn đấu đạt mục tiêu học tập; chăm làm việc, không ngại khó, làm việc một cách thường xuyên, liên tục; kiên trì, dù gặp khó khăn trở ngại cũng không nản chí; quyết tâm phấn đấu đạt mục đích cuộc sống.

3. Ý nghĩa của siêng năng, kiên trì

Đọc thông tin và trả lời câu hỏi

Tho-mát Ê-đi-xon (Thomas Edison) là nhà phát minh vĩ đại. Để làm ra bóng đèn điện, Ê-đi-xon đã thực hiện hàng nghìn thí nghiệm. Khi liên tiếp gặp thất bại, bị công kích là “người hoang tưởng”, Ê-đi-xon vẫn không nản chí, luôn trung thành với khát vọng của bản thân.

Ê-đi-xon đã miệt mài làm việc và cuối cùng đã thành công.

Nhờ sự nỗ lực, kiên trì không ngừng nghỉ của Ê-đi-xon, nhân loại đã có được ánh sáng của đèn điện như ngày hôm nay.

- Qua thông tin trên, theo em siêng năng, kiên trì đã mang lại kết quả gì cho Ê-đi-xon?*
- Siêng năng, kiên trì có ý nghĩa như thế nào đối với mỗi cá nhân và xã hội?*

Siêng năng, kiên trì giúp con người thành công, hạnh phúc trong cuộc sống.

LUYỆN TẬP

- 1 Có người cho rằng, siêng năng, kiên trì là nguồn gốc và điều kiện để dẫn đến thành công. Em đồng ý hay không đồng ý với ý kiến trên? Vì sao?
- 2 Em đồng ý với ý kiến nào dưới đây? Vì sao?
 - A. Trong thời đại công nghiệp 4.0, con người càng cần phải siêng năng, kiên trì.
 - B. Ai cũng cần phải siêng năng, kiên trì.
 - C. Những người thông minh không cần phải siêng năng, kiên trì.
- 3 Buổi tối, Hải làm bài tập Tiếng Anh. Những bài đầu Hải giải rất nhanh, nhưng đến các bài sau Hải đọc thấy khó quá bèn suy nghĩ: “Mình sẽ không làm nữa, sang nhờ bạn Hoàng giải hộ”. Nhưng rồi, Hải lại băn khoăn: “Liệu Hoàng có nhà không? Thôi, giờ sang nhà Liên chép bài của bạn vẫn chưa muộn, vì Liên ở ngay gần nhà mình”.
 - a) Em có đồng ý với suy nghĩ của Hải không? Vì sao?
 - b) Nếu em là bạn của Hải, em có thể khuyên Hải điều gì?
- 4 Kể về một tấm gương siêng năng, kiên trì mà em biết. Hãy chia sẻ với các bạn trong lớp.
- 5 Em hiểu thế nào về câu nói “Có công mài sắt có ngày nên kim”?

VẬN DỤNG

- 1 Phát động chiến dịch “Kiên trì không bỏ cuộc”.
 - Cả lớp lập một bản cam kết từ đầu năm học về việc tập thể dục 10 phút mỗi buổi sáng.
Bản cam kết ghi rõ:
 - + Nội dung cam kết;
 - + Thời gian;
 - + Điều kiện;
 - + Thành phần tham gia.
 - Người lập cam kết ghi rõ họ, tên và kí; người tham gia cam kết cũng ghi rõ họ tên và kí; bố mẹ kí người làm chứng.
 - Cuối mỗi tuần thống kê, tổng kết xem ai là người kiên trì thực hiện được đúng cam kết.
- 2 Em hãy lập kế hoạch rèn luyện tinh siêng năng, kiên trì của cá nhân và tự đánh giá việc thực hiện của mình.

BÀI 4

TÔN TRỌNG SỰ THẬT

YÊU CẦU CẦN ĐẠT

- Nhận biết được một số biểu hiện của tôn trọng sự thật.
- Hiểu vì sao phải tôn trọng sự thật.
- Luôn nói thật với người thân, thầy cô, bạn bè và người có trách nhiệm.
- Không đồng tình với việc nói dối hoặc che giấu sự thật.

KHOI ĐỘNG

Cùng trao đổi, thảo luận:

Bình, Hưng và Minh cùng đi học. Trên đường đi, Minh rẽ vào cửa hàng đồ chơi điện tử nên đến lớp muộn, nhưng Minh báo với cô giáo là bị hỏng xe giữa đường.

Nếu em là Bình và Hưng, em sẽ lựa chọn cách ứng xử như thế nào? Vì sao?

KHÁM PHÁ

1. Biểu hiện của tôn trọng sự thật

a. Đọc câu chuyện và trả lời câu hỏi

GA-LI-LÊ VÀ CHÂN LÝ “DÙ SAO TRÁI ĐẤT VẸN QUAY”

Từ thời Hy Lạp cổ đại cho đến tận thế kỉ XVI, con người vẫn quan niệm rằng Trái Đất đứng yên, là trung tâm của vũ trụ. Mặt Trời, Mặt Trăng và các thiên thể khác quay quanh Trái Đất.

Ga-li-lê (Galileo Galilei) là một nhà thiên văn học, vật lí học, toán học và triết học I-ta-li-a (Italia). Ông đã ủng hộ quan điểm cho rằng “Mặt Trời là trung tâm của vũ trụ và Trái Đất cùng mọi hành tinh đều quay xung quanh nó”.

Tuy nhiên, trong thời kì Ga-li-lê sinh sống, quan điểm “Trái Đất là trung tâm của vũ trụ và luôn đứng yên” được coi là quan điểm chính thống trong xã hội. Tất cả những ý kiến phản bác lại điều đó đều không được chấp nhận. Vì vậy, quan điểm mà Ga-li-lê ủng hộ rằng “Trái Đất mới là một hành tinh quay xung quanh Mặt Trời” là trái ngược với quan điểm này, bị cho là chống đối.

Vào ngày 22/6/1633, Ga-li-lê đã bị đưa ra trước toà án để xét xử. Tương truyền rằng, sau khi bước ra khỏi cửa toà án, ông đã bức tức nói to: “Dù sao Trái Đất vẫn quay!”.

(Theo Pháp luật đời sống - Người đưa tin, ngày 23/6/2016)

- a) Em hãy tìm ra từ ngữ nói lên “Sự thật” trong câu chuyện trên.
- b) Câu nói nổi tiếng của Ga-li-lê “Dù sao Trái Đất vẫn quay” chứng tỏ ông là người như thế nào? Vì sao?

b. Tìm hiểu những biểu hiện của tôn trọng sự thật

Trao đổi, thảo luận nhóm về biểu hiện của tôn trọng sự thật trong các trường hợp sau:

- (1) Việc học sinh cần làm để thầy cô giáo biết, khi:
 - Bạn ngồi bên cạnh hay nhìn bài của mình để được điểm tốt?
 - Một nhóm bạn mất đoàn kết, hoặc cãi nhau?
 - Bạn thân của mình không học bài, làm bài tập ở nhà?
- (2) Việc học sinh cần làm để bố mẹ biết, khi mình:
 - Bị điểm kém trong học tập?
 - Bị bạn trong lớp, trong trường bắt nạt?
- (3) Việc em cần làm khi chứng kiến kẻ gian lấy trộm đồ của người khác; hành vi cố tình làm hỏng công trình công cộng;...

Từ trao đổi trên, em hãy cho biết, tôn trọng sự thật có biểu hiện như thế nào trong cuộc sống?

- Tôn trọng sự thật là công nhận cái có thật, đã và đang diễn ra trong thực tế; suy nghĩ, nói và làm theo đúng sự thật.
- Biểu hiện: học sinh nói đúng sự thật với thầy cô, bạn bè và những người xung quanh; người dân nói thật, cung cấp đúng thông tin với những người có trách nhiệm; nhận xét, đánh giá đúng sự thật, dù có thể không có lợi cho mình.

2. Vì sao phải tôn trọng sự thật?

Thảo luận tình huống sau:

Mai và Thảo cùng học lớp 6C do Mai làm lớp trưởng. Hai bạn rất thân với nhau. Mai học giỏi, còn Thảo thì học hành chưa được chăm chỉ, hay thiếu bài tập về nhà. Là cán bộ lớp, Mai báo cáo với cô giáo về tình hình chuẩn bị bài của lớp mình, nhưng lại không báo cáo với cô về tình hình của Thảo.

Trong việc này, ở lớp có các ý kiến khác nhau:

- Có ý kiến cho rằng, Mai làm như vậy thể hiện Mai là một người bạn tốt của Thảo.
- Một số ý kiến khác thì cho rằng, Mai làm như vậy là không nói đúng sự thật, cũng không tốt cho Thảo.

- Em đồng ý hay không đồng ý với ý kiến nào trên đây? Vì sao?*
- Nếu em là Mai, em sẽ làm gì? Vì sao?*

- Tôn trọng sự thật giúp chúng ta hiểu rõ về sự việc, hiện tượng, từ đó có cái nhìn đúng để giải quyết tốt mọi công việc.
- Người tôn trọng sự thật là người thẳng thắn, trung thực, được mọi người tin tưởng, kính trọng.

LUYỆN TẬP

- ① Em đồng tình hay không đồng tình với hành vi nào dưới đây? Vì sao?
 - A. Luôn đồng ý và nói theo số đông.
 - B. Luôn nói đúng những điều có thật.
 - C. Luôn bảo vệ ý kiến và việc làm của mình.
 - D. Luôn phê phán những người không cùng quan điểm với mình.
- ② Sau khi học xong bài “Tôn trọng sự thật”, Linh cho rằng trong cuộc sống không phải bao giờ cũng nên tôn trọng sự thật, cần tùy theo từng trường hợp mà ứng xử cho phù hợp.

Em đồng ý hay không đồng ý với suy nghĩ của Linh? Vì sao?
- ③ Nếu một người bạn thân của em nói xấu, nói sai về một người khác, em sẽ lựa chọn phương án giải quyết nào sau đây? Vì sao?
 - A. Xa lánh, không chơi với bạn nữa.
 - B. Bỏ qua, coi như không biết.
 - C. Khuyến bạn nên nhận lỗi, sửa chữa và luôn nói rõ sự thật.
 - D. Vẫn chơi với bạn, nhưng không tin bạn như trước nữa.
- ④ Em hãy kể lại một việc làm thể hiện tôn trọng sự thật hoặc không tôn trọng sự thật trong cuộc sống mà em biết.

VẬN DỤNG

- ① Xây dựng thông điệp về chủ đề “Tôn trọng sự thật”:
 - Mỗi nhóm xây dựng một thông điệp về chủ đề “Tôn trọng sự thật” và ghi ra giấy.
 - Trưng bày, giới thiệu thông điệp của các nhóm trước lớp.
 - Bình chọn thông điệp hay nhất.
- ② Lập một hòm thư mở của lớp “Hòm thư nói thật”:

Mỗi học sinh tự viết thư cho một bạn trong lớp về việc mình đã nói dối bạn một lần nào đó. Bức thư có ghi tên người nhận, nhưng không cần ghi tên người gửi.

Trong giờ sinh hoạt lớp hằng tuần, giáo viên chủ nhiệm và lớp trưởng sẽ lấy ra một hoặc một vài bức thư và đọc to trước lớp.

BÀI 5

TỰ LẬP

YÊU CẦU CẦN ĐẠT

- Nêu được khái niệm tự lập.
- Liệt kê được các biểu hiện của người có tính tự lập.
- Hiểu vì sao phải tự lập.
- Đánh giá được khả năng tự lập của bản thân và người khác.
- Tự thực hiện được nhiệm vụ của bản thân trong học tập, sinh hoạt hằng ngày, hoạt động tập thể ở trường và trong cuộc sống cộng đồng; không dựa dẫm, ỷ lại và phụ thuộc vào người khác.

KHỞ ĐỘNG

Trả lời nhanh

Câu hỏi: Những việc nào em có thể tự làm ở nhà, ở trường thể hiện tính tự lập?

KHÁM PHÁ

1. Sống tự lập

Quan sát hình ảnh và trả lời câu hỏi

- Những việc làm trên thể hiện tính cách gì?
- Bản thân em đã tự làm được việc nào trong những việc trên?
- Em hiểu thế nào là tự lập?

- Tự lập là tự làm lấy các công việc bằng khả năng và sức lực của mình.
- Tự lập không có nghĩa là biệt lập, chỉ biết đến mình, không cần quan hệ với ai, không nhờ ai giúp đỡ việc gì.

2. Biểu hiện của tính tự lập

a. Quan sát hình ảnh và cho biết biểu hiện của tính tự lập

b. Hãy kẻ bảng vào vở rồi liệt kê các biểu hiện của tính tự lập và trái với tự lập theo mẫu dưới đây:

TT	Lĩnh vực	Biểu hiện của tự lập	Biểu hiện trái với tự lập
1	Trong sinh hoạt hằng ngày	?	?
2	Trong học tập	?	?
3	Trong lao động	?	?

- Biểu hiện của tự lập:
 - Tự tin, tự làm lấy việc của mình.
 - Bản lĩnh, tự mình tìm cách vượt qua khó khăn.
 - Có ý chí nỗ lực phấn đấu, kiên trì, bền bỉ thực hiện kế hoạch đã đề ra.
- Biểu hiện trái với tự lập:
 - Ỡ lại, dựa dẫm vào người khác.
 - Trông chờ vào may rủi.
 - Sống biệt lập, chỉ biết đến mình, không cần quan hệ, không nhờ ai giúp đỡ việc gì.

3. Ý nghĩa của tính tự lập

a. Đọc thông tin và trả lời câu hỏi

Long là học sinh giỏi môn Toán và các môn khác như Văn, Hoá, Sinh, Tiếng Anh. Năm lớp 12, Long đã đoạt giải nhất môn Toán trong kì thi học sinh giỏi cấp tỉnh.

Từ năm lớp 10, Long đã chủ động xin ba mẹ cho đi làm thêm ở một quán cà phê. Vì xót con, mẹ Long ngăn cản, sợ con đi làm gặp những tình huống không hay.

Sau khi đã thuyết phục mẹ đồng ý, Long thấy mình có thời gian rảnh rỗi nên đi làm thêm để trải nghiệm. Nhờ đó, Long có một khoản tiền nho nhỏ mua sách vở và những món đồ mình yêu thích mà không phải xin tiền ba mẹ.

Theo Long, tính thần tự lập trong mỗi người rất quan trọng. Nó không chỉ giúp bạn trẻ tự chủ, bản lĩnh trong cuộc sống, mà còn là cách để giảm bớt gánh nặng cho ba mẹ.

- a) Em có suy nghĩ gì qua thông tin trên?
- b) Vì sao anh Long có thể mua sách vở và những món đồ mình yêu thích mà không cần phải xin tiền ba mẹ?
- c) Có ý kiến cho rằng, người tự lập là người không cần sự giúp đỡ từ người khác. Em có đồng tình với quan điểm trên không? Vì sao?

b. Thảo luận cùng các bạn về ý nghĩa của tự lập

- Đối với kết quả học tập và làm việc của bản thân.
- Đối với mỗi cá nhân, gia đình và xã hội.

- Tự lập là một trong những đức tính tốt của con người, giúp chúng ta làm chủ được suy nghĩ và tự chịu trách nhiệm trước những việc mình làm.
- Rèn luyện và hình thành tính tự lập vô cùng cần thiết, bởi nó không chỉ giúp chúng ta tự tin, bản lĩnh, giải quyết các công việc hiệu quả và làm chủ được cuộc sống mà còn nhận được sự kính trọng của mọi người.

LUYỆN TẬP

① Em đồng tình hay không đồng tình với các ý kiến dưới đây? Vì sao?

- A. Tính tự lập không tự nhiên mà có.
- B. Chỉ có con nhà nghèo mới cần sống tự lập.
- C. Học cách sống tự lập để trưởng thành.
- D. Nên tự lập càng sớm càng tốt.
- E. Tự lập sẽ dễ trở thành người ích kỉ, độc đoán.

- ② Em hãy kể lại những việc làm của bản thân không thể hiện tính tự lập trong cuộc sống và nêu cách khắc phục.
- ③ Trong giờ kiểm tra Toán, gặp bài khó, Nam loay hoay mãi vẫn chưa giải được. Thấy sắp hết giờ mà bạn vẫn chưa làm xong bài, Dũng ngồi bên cạnh đưa bài đã giải sẵn cho Nam chép.
- a) Em có nhận xét gì về việc làm của Nam và Dũng?
- b) Nếu là Nam, em sẽ làm gì? Vì sao?
- c) Nếu là Dũng, em sẽ làm gì? Vì sao?
- ④ Hãy kể lại những hoạt động, việc làm thể hiện tính tự lập của các bạn trong lớp, trong trường mà em đã quan sát hoặc tham gia. Em học tập được điều gì khi quan sát và tham gia các hoạt động đó?

VẬN DỤNG

- ① Hãy lập kế hoạch rèn luyện tính tự lập của bản thân theo bảng hướng dẫn dưới đây và chia sẻ cùng các bạn trong nhóm:

TT	Thời điểm	Biểu hiện tự lập của em
1	Khi ở nhà	?
2	Khi ở trường	?
3	Khi đi du lịch, dã ngoại	?

- ② Em tham gia một trại hè trong 4 ngày, sống xa gia đình. Hãy viết nhật kí, liệt kê những công việc chuẩn bị của em trước chuyến đi, những việc em làm trong thời gian ở trại hè, thể hiện tính tự lập của em khi xa bố mẹ.

BÀI 6

TỰ NHẬN THỨC BẢN THÂN

YÊU CẦU CẦN ĐẠT

- Nêu được thế nào là tự nhận thức bản thân.
- Nhận biết được ý nghĩa của tự nhận thức bản thân.
- Tự nhận thức được điểm mạnh, điểm yếu, giá trị, vị trí, tình cảm, các mối quan hệ của bản thân.
- Biết tôn trọng bản thân.
- Xây dựng được kế hoạch phát huy điểm mạnh và hạn chế điểm yếu của bản thân.

KHOI ĐỘNG

Đặt bàn tay trái của mình lên giấy rồi dùng bút vẽ hình bàn tay sao cho bằng với kích cỡ, hình dáng thực của bàn tay. Điền vào bàn tay vừa hoàn thành trên giấy những nội dung sau:

- Ngón cái: 3 điểm mạnh (ưu điểm) của em.
- Ngón trỏ: 1 mục tiêu của em trong năm học này.
- Ngón giữa: 1 điều em từng mơ ước đạt được.
- Ngón áp út: 3 điều quan trọng nhất với em.
- Ngón út: 3 điểm yếu (hạn chế) của em.

Em hãy chia sẻ với các bạn về bàn tay mình vừa vẽ nhé!

KHÁM PHÁ

1. Tự nhận thức bản thân

a. Đọc thông tin và trả lời câu hỏi

VƯỢT QUA MÔN KHOA HỌC TỰ NHIÊN

Ngọc học giỏi rất nhiều môn học, nhưng môn Khoa học Tự nhiên luôn là trở ngại của em. Lần nào làm bài kiểm tra, Ngọc cũng bị điểm kém. Ngọc rất buồn và cảm thấy thất vọng về bản thân. Biết được điều này, cô giáo khuyên Ngọc nên tự khám phá bản thân

và có niềm tin vào chính mình. Nghe lời khuyên của cô, Ngọc đã đặt mục tiêu khám phá điểm mạnh, điểm yếu và cố gắng vượt qua thử thách của môn Khoa học Tự nhiên. Kể từ đó, môn Khoa học Tự nhiên không còn là trở ngại đối với Ngọc nữa.

Từ lời khuyên của cô giáo, Ngọc đã làm gì để vượt qua trở ngại của môn Khoa học Tự nhiên?

b. Quan sát hình ảnh và trả lời câu hỏi

Điểm mạnh:

chơi thể thao giỏi,
sôi nổi, nhiệt tình,
dễ kết bạn.

Điểm yếu:

lười đọc sách,
không kiên trì,
hay thay đổi mục tiêu.

MINH

Điểm mạnh:

cầu toàn, ham học hỏi,
hiểu biết rộng,
tự lập, giản dị.

Điểm yếu:

không tự tin trước
đám đông, dễ bị quan.

HÀNG

Cả hai bạn Minh và Hằng đã tự nhận ra những điểm mạnh và điểm yếu của bản thân mình, còn em thì sao?

Em hiểu thế nào là tự nhận thức bản thân?

Tự nhận thức bản thân là tự nhận ra những điểm mạnh, điểm yếu, đặc điểm riêng của mình để từ đó hoàn thiện bản thân.

2. Ý nghĩa của tự nhận thức bản thân

Đọc thông tin và trả lời câu hỏi

TỰ TIN VÀO CHÍNH MÌNH

Quân sinh ra trong gia đình có nhiều khó khăn. Ba em mất sớm, mẹ thì ốm không thể lao động được. Quân bị suy dinh dưỡng, nên dù đã học lớp 8 mà nhìn em vẫn nhỏ như học sinh lớp 5. Dù vậy, Quân vẫn chẳng chịu kém một ai. Em giúp mẹ làm mọi việc trong nhà, từ cơm nước, dọn dẹp đến trông em nhỏ. Việc học tập em lại càng chú tâm hơn. Em luôn xác định rõ mục tiêu phía trước của mình: Học để thành công, học để đổi đời. Quân ước mơ trở thành bác sĩ để chữa bệnh cho những người nghèo.

Cuộc sống khó khăn nhưng Quân rất lạc quan và luôn tự tin vào chính mình. Quân cho rằng, tuy mình nhỏ nhưng mình có ý chí phấn đấu; mình phải quyết tâm vượt lên hoàn cảnh.

- Những nội dung nào trong thông tin trên cho thấy Quân đã tự tin vào bản thân?
- Theo em, tự nhận thức bản thân có ý nghĩa như thế nào đối với mỗi chúng ta?

Tự nhận thức đúng đắn về bản thân giúp chúng ta tin tưởng vào những giá trị của chính mình để phát huy những ưu điểm, hạn chế nhược điểm và kiên định với những mục tiêu đã đặt ra.

3. Các cách tự nhận thức bản thân

Các bạn học sinh dưới đây đang sử dụng cách nào để có thể tự nhận thức bản thân?

Mình có
ưu điểm là...

Mình có
nhược điểm là...

Ước mơ
của mình là...

Môn học mình
yêu thích nhất là...

Hình 1. Bạn Mai đang suy ngẫm về ước mơ, sở thích và ưu điểm, nhược điểm của bản thân.

Bạn Hiếu vừa thông minh, lại chăm chú nghe giảng và làm bài tập rất đầy đủ. Còn mình thì lười biếng, lại hay mất tập trung. Mình phải học tập Hiếu mới được!

Hình 2. Bạn Tiến học hỏi về ưu điểm của bạn Hiếu (học sinh giỏi trong lớp).

Hôm nay, cô khen mình tập trung nghe cô giảng bài và hoàn thành hết các bài tập trên lớp nữa. Mình rất vui và sẽ cố gắng để được cô khen nhiều hơn nữa!

Hình 3. Được cô giáo khen nên Minh rất vui.

Mục tiêu: “Tự tin nói trước đám đông”.

Bước 1: Học kĩ nội dung.

Bước 2: Tập luyện ở nhà.

Bước 3: Nhờ anh trai nhận xét.

Hình 4. Bạn Tuấn đang lên kế hoạch thay đổi bản thân.

Ngoài các cách trên, em còn biết những cách tự nhận thức bản thân nào khác?

Các cách tự nhận thức bản thân:

- Tự suy nghĩ, phân tích, đánh giá điểm mạnh, điểm yếu, sở thích, tính cách của bản thân.
- So sánh những nhận xét, đánh giá của người khác về mình với tự nhận xét, tự đánh giá của bản thân.
- So sánh mình với những tấm gương người tốt, việc tốt để thấy mình cần phát huy và cần cố gắng điều gì.
- Lập kế hoạch phát huy ưu điểm và sửa chữa nhược điểm của bản thân.

LUYỆN TẬP

- ① Trong những việc làm sau, việc nào nên làm, việc nào không nên làm để tự nhận thức bản thân? Vì sao?

- A. Tự suy nghĩ về những nhược điểm của mình để sửa chữa.
- B. Hỏi những người thân và bạn bè về ưu điểm, nhược điểm của mình.
- C. Xem bói để tìm hiểu các đặc điểm của bản thân.
- D. Thường xuyên đặt ra các mục tiêu và tự đánh giá việc thực hiện mục tiêu.
- E. Luôn tự trách bản thân, ngay cả khi không có khuyết điểm.

- ② Hồng rất tự tin vào những ưu điểm của bản thân. Mặc dù hát không hay, nhưng Hồng luôn mơ ước trở thành một ca sĩ nổi tiếng. Hồng nghĩ rằng, muốn làm ca sĩ thì không cần phải hát hay, chỉ cần xinh đẹp, ăn mặc thời trang, biết nhảy múa là được.

Em có đồng ý với suy nghĩ của Hồng không? Vì sao?

- ③ Bạn Minh ở lớp 6A có hoàn cảnh gia đình khó khăn nên thường cảm thấy tự ti, mặc cảm về bản thân, nhiều lúc rất muốn thôi học. Một lần, Minh đã đọc trên báo về một tấm gương vượt khó, cũng có hoàn cảnh khó khăn như mình, nhưng đã nỗ lực vươn lên trở thành một sinh viên ưu tú, được ra nước ngoài học tập và thành đạt. Minh đã quyết tâm lấy tấm gương đó làm động lực để mình học giỏi và đạt được mơ ước.

a) Minh đã sử dụng cách thức nào để tự nhận thức bản thân?

b) Để tự nhận thức bản thân tốt hơn, theo em bạn Minh nên áp dụng thêm cách thức nào nữa?

VẬN DỤNG

- 1 Em hãy sưu tầm những câu chuyện nói về những người biết phát huy ưu điểm, khắc phục nhược điểm của bản thân để hiện thực hoá ước mơ của mình.
- 2 Hãy xác định những điều em thấy hài lòng và những điều em chưa hài lòng về bản thân trong cuộc sống. Lập kế hoạch phát huy những điều em hài lòng và khắc phục những điều em chưa hài lòng theo bảng dưới đây:

Những điều hài lòng	?	Cách phát huy	?
	?		?
	?		?
Những điều chưa hài lòng	?	Cách khắc phục	?
	?		?
	?		?

Cánh Diều

BÀI 7

ỨNG PHÓ VỚI CÁC TÌNH HUỐNG NGUY HIỂM TỪ CON NGƯỜI

YÊU CẦU CẦN ĐẠT

- Nhận biết được các tình huống nguy hiểm và hậu quả của các tình huống nguy hiểm từ con người.
- Nêu được cách ứng phó với một số tình huống nguy hiểm từ con người.
- Thực hành được cách ứng phó trước một số tình huống nguy hiểm từ con người để đảm bảo an toàn.

KHỞI ĐỘNG

Thanh đang đi một mình trên đường thì bị một người lớn hơn bắt nạt. Em hãy giúp Thanh chọn một trong các cách xử lý sau?

- A. Hét to để người khác nghe thấy.
- B. Khóc, van xin kẻ bắt nạt.
- C. Bình tĩnh tìm cách thoát thân.

KHÁM PHÁ

1. Tình huống nguy hiểm từ con người

Đọc thông tin và trả lời câu hỏi

MỘT NẠN NHÂN

Hành vi bắt nạt thường xảy ra ở tuổi thơ và để lại hệ quả xấu cho người bị bắt nạt. Chỉ mấy tuần sau khi H cùng gia đình chuyển đến sống ở tỉnh mới thì H bắt đầu bị bắt nạt. Khi ấy, H bắt đầu vào học lớp 5, bị bắt nạt về giọng nói vùng miền, cũng như bị trêu chọc cá vè bè ngoài cửa cậu. Nếu H phản đối thì ngay lập tức H bị dọa đánh. H đã bị đánh mấy lần nên cậu cảm thấy sợ hãi, cô độc, chán nản và chệnh mảng học hành.

“Tôi cảm thấy chẳng ai ưa tôi cả. Vì vậy tôi cũng không ưa tôi” – H kể lại.

Trải nghiệm của H nhấn mạnh một sự thật đau lòng. Trẻ em, cùng với tất cả sự thơ ngây và non nớt trong đời, có thể trở thành nạn nhân của sự bị bắt nạt. Hành vi của những người bắt nạt có thể rất nhẫn tâm, để lại nỗi ám ảnh cho nạn nhân trong cuộc sống.

- a) Những chi tiết nào trong thông tin trên cho thấy H là nạn nhân của những kẻ bắt nạt?
- b) Khi bị bắt nạt, H đã cảm thấy như thế nào?

Tình huống nguy hiểm từ con người là những tình huống gây ra bởi những hành vi của con người như trộm cắp, cướp giật, bắt nạt, xâm hại người khác,... làm tổn hại đến tính mạng, của cải vật chất, tinh thần của cá nhân và xã hội.

2. Hậu quả của tình huống nguy hiểm từ con người

Quan sát hình ảnh và trả lời câu hỏi

Các hình ảnh trên nói về những mối nguy hiểm nào từ con người?
Những hậu quả nào có thể xảy ra trong các tình huống trên?

Tình huống nguy hiểm từ con người gây ra những hậu quả nghiêm trọng, làm tổn hại đến tính mạng, tinh thần của các cá nhân; hủy hoại tài sản của con người và xã hội.

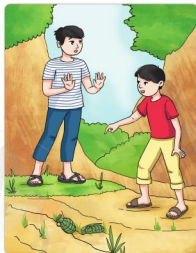
3. Ứng phó với tình huống nguy hiểm từ con người

Thảo luận tình huống sau:

An và Ninh đi chăn bò ở ven rừng, bỗng phát hiện thấy một vật lạ giống quả mìn. An tò mò đến gần vật lạ, sờ tay vào, định lấy đá đập thì Ninh ngăn lại và nói:

- Có lẽ đây là quả mìn, cậu đừng động vào. Mình đi báo cho các bác ở xã ra xử lí nhé!
- An tỏ vẻ khó chịu:
- Có gì đâu mà phải sợ, quả mìn này chắc từ lâu lắm rồi, không nổ được nữa đâu. Mình cứ cầm về nhà chơi, không sao đâu.

Thấy vậy, Ninh kiên quyết không cho An đến gần chỗ có mìn và bảo bạn chạy đi báo với Ủy ban nhân dân xã, còn mình thì ở lại đó trông.

- An và Ninh đã gặp phải tình huống nguy hiểm gì?
- Em hãy bày tỏ ý kiến của mình về cách giải quyết của hai bạn trong tình huống trên.

Các bước ứng phó với tình huống nguy hiểm từ con người:

- Nhận diện, đánh giá tình huống nguy hiểm:
 - Nguy hiểm đến từ đối tượng nào?
 - Nguy cơ có thể gặp phải trong tình huống nguy hiểm là gì?
 - Điều gì sẽ xảy ra nếu không thoát khỏi tình huống nguy hiểm?
- Tìm kiếm phương án thoát khỏi tình huống nguy hiểm:
 - Hét to, kêu cứu, tìm sự hỗ trợ của người lớn.
 - Đánh lạc hướng đối phương.
 - Gọi điện thoại cho người thân và các cơ quan hỗ trợ khẩn cấp (111, 112, 113, 114, 115,...).
 - Chạy đến chỗ đông người để thoát khỏi đối tượng gây nguy hiểm.
- Lựa chọn và thực hiện phương án thoát khỏi tình huống nguy hiểm:
 - Bình tĩnh để có cách xử lí phù hợp trong từng tình huống nguy hiểm.

LUYỆN TẬP

- ① Nêu các tình huống nguy hiểm từ con người và hậu quả có thể xảy ra theo bảng dưới đây:

Không gian	Ở nhà	Ở trường	Ở những nơi khác
Những nguy hiểm có thể xảy ra	?	?	?
Hậu quả của tình huống nguy hiểm	?	?	?

- ② Trong các tình huống sau, tình huống nào gây nguy hiểm? Hậu quả của chúng là gì?
- Hùng thường đi học nhóm về muộn và đi xe đạp một mình qua quãng đường vắng.
 - Nhóm bạn rủ nhau tụ đón xe khách, trốn bố mẹ đến nhà một bạn cùng lớp chơi, cách nơi ở khoảng 30 km.
 - Khi trực nhật, Mai sơ ý làm vỡ bình hoa trên bàn giáo viên.
 - Khi bị lạc đường, Phương rất sợ nên không biết phải làm như thế nào.
- ③ Bố mẹ đi vắng, hai anh em Minh và Ngọc ở nhà học bài. Bỗng có tiếng chuông cửa, Ngọc chạy ra thì thấy một chú tự giới thiệu là nhân viên Công ty Điện lực, đề nghị vào nhà để kiểm tra các thiết bị điện của gia đình. Ngọc định mở cửa cho chú thợ điện vào thì anh Minh liền lắc đầu từ chối và nói rằng khi bố mẹ về thì chú quay lại.
- Em có đồng ý với cách giải quyết của Minh trong tình huống trên không? Tại sao?
 - Nếu Ngọc mở cửa cho chú thợ điện vào nhà khi bố mẹ đi vắng, điều gì có thể xảy ra?
- ④ Chiến, học sinh lớp 6A hay bắt nạt các bạn học yếu thể hơn mình, trong đó có Dương. Gần đây, Dương phải thức khuya hơn để vừa làm hết bài tập của mình, vừa chép lại bài tập về nhà vào vở cho Chiến. Trong các giờ kiểm tra, Dương phải tìm cách cho Chiến nhìn bài của mình. Cứ nghĩ đến sự đe dọa của Chiến, Dương cảm thấy rất sợ hãi và lo lắng.
- Theo em, Dương có nên im lặng và làm theo yêu cầu của Chiến không? Vì sao?
 - Nếu là Dương, em sẽ xử lý tình huống này như thế nào?

VẬN DỤNG

- ① Em hãy sưu tầm các biện pháp ứng phó khi xảy ra các tình huống nguy hiểm từ con người, ngoài những biện pháp mà em đã được học và lập thành cuốn sổ tay cá nhân.
- ② Vẽ bản đồ cảnh báo nguy hiểm trên đường từ nhà em đến trường học bằng cách:
 - Đánh dấu vào những địa điểm không an toàn và ghi chú (bắt nạt, trêu chọc, chặn đánh,...).
 - Lưu ý những thời điểm không an toàn khi đi một mình.
 - Chú ý việc cần làm để đảm bảo an toàn.

- ③ Xây dựng thông điệp “Vì một trường học an toàn”:
 - Mỗi nhóm xây dựng một thông điệp theo các nội dung sau:
 - + Các hành động gây nguy hiểm cho các bạn học sinh mà chúng tôi đã chứng kiến là:...
 - + Chúng tôi phản đối các hành động gây nguy hiểm đó, vì những hậu quả mà chúng có thể gây ra là:...
 - + Chúng ta có thể cùng loại bỏ các hành động gây nguy hiểm đó bằng cách:...
 - Trình bày, giới thiệu thông điệp của các nhóm.
 - Các nhóm bình chọn thông điệp hay nhất.

BÀI 8

ỨNG PHÓ VỚI CÁC TÌNH HUỐNG NGUY HIỂM TỪ THIÊN NHIÊN

YÊU CẦU CẦN ĐẠT

- Nhận biết được các tình huống nguy hiểm và hậu quả của các tình huống nguy hiểm từ thiên nhiên.
- Nêu được cách ứng phó với một số tình huống nguy hiểm từ thiên nhiên.
- Thực hành được cách ứng phó trước một số tình huống nguy hiểm từ thiên nhiên để đảm bảo an toàn.

KHỞI ĐỘNG

Nam đang trên đường đi học về thì trời đổ cơn dông. Mây đen kéo đến và sấm sét bắt đầu nổi lên. Em hãy giúp Nam chọn một vị trí trú ẩn an toàn và giải thích vì sao không nên trú ẩn ở những vị trí còn lại.

- A. Dưới gốc cây to.
- B. Trong lều.
- C. Dưới mái hiên của căn nhà.

KHÁM PHÁ

1. Nhận biết các tình huống nguy hiểm từ thiên nhiên

Quan sát hình ảnh và trả lời câu hỏi

- a) Em quan sát được những hiện tượng nguy hiểm nào từ các hình ảnh trên?
- b) Những hiện tượng nguy hiểm đó gây ảnh hưởng đến con người như thế nào?
- c) Theo em, thế nào là tình huống nguy hiểm từ thiên nhiên?

Tình huống nguy hiểm từ thiên nhiên là những tình huống nguy hiểm xuất hiện bất ngờ do các hiện tượng tự nhiên gây nên, làm tổn hại đến tính mạng, tài sản của con người và xã hội.

2. Hậu quả do các tình huống nguy hiểm từ thiên nhiên

Đọc thông tin, quan sát ảnh và trả lời câu hỏi

CƠ BÃO SỐ 5

Sáng ngày 18/9/2020, cơn bão số 5 mang tên Noul, mạnh cấp 10, giật cấp 12 đã đổ bộ vào các tỉnh miền Trung nước ta, gây ra những thiệt hại nặng nề cho các tỉnh từ Hà Tĩnh đến Quảng Nam. Do ảnh hưởng của bão, rất nhiều căn nhà bị sập; hàng trăm điểm trường học bị ngập, bị tốc mái phòng học, sập hàng rào, hư hỏng thiết bị dạy học; hàng chục nghìn héc-ta lúa bị ngập nặng; nhiều cột điện bị gãy đổ; nhiều tuyến đường, khu dân cư bị ngập nặng trong nước.

Ảnh: Hữu Long - Báo Lao Động

Ảnh: Nguyễn Oanh - TTXVN

- Thông tin và các bức ảnh trên cho thấy cơn bão số 5 (năm 2020) gây ra những thiệt hại gì đối với các địa phương chịu ảnh hưởng trực tiếp?
- Theo em, nguy hiểm từ thiên nhiên có thể gây nên những hậu quả như thế nào đối với con người và xã hội?

- Tình huống nguy hiểm từ thiên nhiên có thể dẫn tới những hậu quả đáng tiếc đối với con người như: tổn hại về sức khỏe và tinh thần, lâm bị thương hoặc thậm chí nguy hiểm đến tính mạng, gây chết người.
- Tình huống nguy hiểm từ thiên nhiên còn có thể gây ra những thiệt hại về vật chất của cá nhân và cộng đồng, gây thiệt hại và ảnh hưởng tiêu cực đối với nền kinh tế của các quốc gia.

3. Ứng phó với các tình huống nguy hiểm từ thiên nhiên

Em sẽ làm gì nếu em là các bạn trong mỗi tình huống dưới đây?

Tình huống 1:

Hạnh đang xem chương trình ti vi yêu thích thì trời bỗng nổi cơn dông, mây đen ùn ùn kéo đến, sấm chớp đùng đùng, trời mưa tầm tã.

Tình huống 2:

Tà Nua là con suối duy nhất chảy qua khe núi dẫn đến Trường Trung học cơ sở X. Trên đường Phương đi học thì thấy nước suối dâng cao sau trận lũ đêm qua.

Tình huống 3:

Tâm đi kiểm củi qua sườn dốc đang bị sạt lở do sau trận mưa bão lớn, kéo dài.

Trong cuộc sống, đôi khi có những tình huống nguy hiểm từ thiên nhiên có thể bất ngờ xảy ra. Chúng ta có thể giảm thiểu những hậu quả do các tình huống đó gây nên bằng cách:

- Trang bị kiến thức và kĩ năng phòng tránh, ứng phó với các tình huống nguy hiểm từ thiên nhiên
- Tập quan sát, nhận biết những yếu tố có thể gây nguy hiểm (thời điểm, không gian, địa hình, thời tiết thay đổi,...).
- Chọn một nơi an toàn để trú ẩn khi nguy hiểm xảy ra.
- Bình tĩnh xử trí, đặt mục tiêu an toàn tính mạng lên trên hết.
- Tìm kiếm sự trợ giúp.

LUYỆN TẬP

- 1 Kể lại những nguy hiểm từ thiên nhiên đã xảy ra tại nơi em sinh sống. Những nguy hiểm đó đã gây ra hậu quả gì đối với con người và tài sản?
- 2 Một con lốc xoáy mạnh đi chuyển đến gần nhóm bạn đang chơi ở công viên. Thay vì chạy tìm chỗ trú như các bạn, Thành vội lấy điện thoại trong túi áo mang ra chụp ảnh “con lốc”. Thành tin rằng đây sẽ là bức ảnh độc đáo nhất chưa ai từng có.

Em có đồng tình với việc làm của Thành không? Vì sao?

- 3 Em đồng tình hoặc không đồng tình với việc làm nào dưới đây? Tại sao?
 - A. Trời mưa rất to, hai bạn Lâm và Hưng vội đạp xe về nhà, dù không có áo mưa.
 - B. Trong khi đang có sấm sét, Bình vẫn sử dụng ti vi và các thiết bị điện.
 - C. Được cảnh báo về cơn dông sắp đến, Hồng và các bạn quyết định ở lại trường, đợi khi trời hết dông mới đi về nhà.
 - D. Con đường từ trường về nhà bị chia cắt bởi nước lũ lên nhanh, các bạn nam tranh thủ thi xem ai bơi được xa nhất.

VẬN DỤNG

- 1 Lập kế hoạch cá nhân về cách ứng phó với tình huống nguy hiểm từ thiên nhiên. Chia sẻ với các bạn trong lớp, trong nhóm về kế hoạch của mình.
- 2 Mỗi nhóm xây dựng một thông điệp về cách học sinh ứng phó với tình huống nguy hiểm từ thiên nhiên. Các nhóm giới thiệu thông điệp trước cả lớp.
- 3 Em cùng bạn lập dự án tuyên truyền về phòng ngừa tai nạn do các tình huống nguy hiểm từ thiên nhiên, dành cho thiếu niên ở địa phương em đang sống theo hướng dẫn:
 - Tên dự án.
 - Đối tượng dự án hướng tới.
 - Các tai nạn do nguy hiểm từ thiên nhiên cần phải phòng ngừa ở địa phương.
 - Cách phòng ngừa, ứng phó với nguy hiểm.

BÀI 9

TIẾT KIỆM

YÊU CẦU CẦN ĐẠT

- Nêu được khái niệm tiết kiệm và biểu hiện của tiết kiệm (tiền bạc, đồ dùng, thời gian, điện, nước,...).
- Hiểu vì sao phải tiết kiệm.
- Thực hành tiết kiệm trong cuộc sống, học tập.
- Nhận xét, đánh giá được việc thực hành tiết kiệm của bản thân và những người xung quanh.
- Phê phán những biểu hiện lãng phí.

KHOÍ ĐỘNG

Hãy trao đổi với các bạn xung quanh và chia sẻ trước lớp: “Em mong ước mua một món đồ nhưng không đủ tiền và cũng không muốn xin tiền bố mẹ. Em sẽ làm gì để thực hiện được mong muốn đó?”.

KHÁM PHÁ

1. Thế nào là tiết kiệm?

Đọc thông tin và trả lời câu hỏi

TẤM GƯƠNG SỐNG GIẢN DỊ VÀ TIẾT KIỆM CỦA BÁC HỒ

Hằng ngày, Thông tấn xã Việt Nam đều đưa bản tin lên cho Bác Hồ xem. Khi in một mặt, Bác phê bình là lãng phí giấy. Sau đấy, Thông tấn xã in hai mặt bằng rô-nê-ô (roneo). Sang năm 1969, sức khoẻ Bác yếu và mắt giảm thị lực, Thông tấn xã lại gửi bản tin in một mặt để Bác đọc cho tiện. Khi xem xong, những tin cần thiết Bác giữ lại, còn lại Người chuyển bản tin cho Văn phòng Phủ Chủ tịch cắt làm phong bì hoặc dùng làm giấy viết cho tiết kiệm. Ngày 10/5/1969, Bác đã viết lại toàn bộ đoạn mở đầu bản *Dịch chúc* lịch sử bằng mực xanh vào mặt sau tờ tin *Thăm khảo đặc biệt* ra ngày 3/5/1969.

Tháng 7 năm 1969, Bộ Chính trị họp, ra Nghị quyết về việc tổ chức bốn ngày lễ lớn của năm: ngày thành lập Đảng Cộng sản Việt Nam, ngày Quốc khánh, ngày sinh V.I Lê-nin (V.I Lenin) và ngày sinh của Bác. Nhưng Bác không đồng ý đưa ngày 19/5 là ngày kỉ niệm lớn trong năm sau. Bác nói: “Hiện nay, các cháu thanh thiếu niên đã sắp bước vào năm học mới, giấy mực, tiền bạc dùng để tuyên truyền về ngày sinh nhật của Bác thì các chú nên dành để in sách giáo khoa và mua dụng cụ học tập cho các cháu, khỏi lãng phí”.

- a) Cảm nhận của em về Bác Hồ sau khi đọc thông tin trên?
- b) Lối sống tiết kiệm của Bác Hồ được thể hiện qua lời nói, việc làm nào?
- c) Qua thông tin trên, em hiểu thế nào là tiết kiệm? Người như thế nào được gọi là người có lối sống tiết kiệm?
- d) Em học tập được gì từ tấm gương của Bác Hồ về lối sống tiết kiệm?

Tiết kiệm là biết sử dụng hợp lý, có hiệu quả của cải, thời gian, sức lực của mình và của người khác.

2. Biểu hiện của tiết kiệm

a. Quan sát hình ảnh và trả lời câu hỏi

- Hãy nêu nội dung và cảm nghĩ của em khi quan sát các hình ảnh trên.
- Tiết kiệm được biểu hiện như thế nào trong cuộc sống hằng ngày của con người?
- Hãy lấy ví dụ từ bản thân hoặc từ những người xung quanh để minh họa về lối sống tiết kiệm.

b. Phân biệt tiết kiệm và không tiết kiệm

Nam sinh ra trong gia đình có hoàn cảnh khó khăn. Bố Nam mất từ khi cậu mới 5 tuổi. Mẹ Nam làm thuê, vất vả kiếm tiền nuôi con ăn học. Nhưng Nam hay đua đòi, không muốn thua kém bạn bè nên luôn đòi hỏi mẹ mua nhiều thứ từ đồ chơi, quần áo đẹp đến điện thoại thông minh. Mỗi khi Nam đòi mua đồ mới mà mẹ nói nhà không có tiền thì Nam thường giận dỗi, có khi còn dọa bỏ học.

- a) Em có nhận xét gì về hành vi đua đòi của Nam?
- b) Hãy đưa ra lời khuyên của em với Nam.
- c) Theo em, trái với tiết kiệm là gì? Hãy cùng các bạn thảo luận và liệt kê những biểu hiện trái với tiết kiệm mà em biết trong cuộc sống hằng ngày.

Người tiết kiệm là người biết cân đối, chi tiêu có kế hoạch, có tính toán, xem xét đầy đủ các yếu tố để đạt được mục tiêu, nhiệm vụ đề ra.

3. Ý nghĩa của tiết kiệm

a. Em hãy thực hiện các nội dung sau:

- Liệt kê tất cả các hoạt động trong một ngày của em theo thời gian biểu.
- Vì sao em và mọi người phải xây dựng thời gian biểu cho riêng mình? Nếu lãng phí thời gian sẽ dẫn đến những hậu quả gì?
- Những ai cần tiết kiệm thời gian? Tiết kiệm thời gian có phải tiết kiệm tiền bạc không? Tiết kiệm thời gian sẽ đem lại lợi ích gì cho bản thân trong học tập và trong cuộc sống?

b. Thảo luận về các lí do cần sống tiết kiệm của bản thân (trong sinh hoạt hằng ngày; sử dụng quỹ thời gian; hiệu quả học tập; làm việc;...).

Tiết kiệm có ý nghĩa và vai trò quan trọng đối với đời sống. Nó giúp con người biết quý trọng thời gian, tiền bạc, thành quả lao động của bản thân và người khác nhằm làm giàu cho bản thân, gia đình và xã hội.

4. Rèn luyện lối sống tiết kiệm

a. Giải quyết tình huống

Thời tiết mùa hè nóng bức nên Hoà muốn bật điều hoà cả ngày. Thế mà nhiều buổi tối chị Hiền lại thường tắt đi một lúc. Chị bảo hôm nay trời không nóng nữa nên tắt điều hoà đi, bật quạt cho thoáng, vừa không bị khô da, vừa tiết kiệm tiền điện cho gia đình. Hoà nói: Chị cô hủ thê! Có điều hoà thì cứ bật cả ngày, có hết bao nhiêu tiền điện đâu mà tiếc.

Em đồng ý với ý kiến của ai? Vì sao?

b. Thực hiện mục tiêu tiết kiệm

- Viết ra giấy một mục tiêu tiết kiệm mà em mong muốn đạt được nhất.
- Liệt kê những việc cần làm để đạt mục tiêu, nguyện vọng tiết kiệm của em bằng cách kẻ bảng và hoàn thiện theo gợi ý dưới đây:

Việc cần làm	Thực hiện	Kết quả
?	?	?
?	?	?

Học sinh cần phải thực hiện tính tiết kiệm thông qua việc:

- Tránh lối sống đua đòi, xa hoa và lãng phí.
- Sắp xếp việc làm khoa học.
- Bảo quản, tận dụng các đồ dùng học tập, lao động.
- Sử dụng điện, nước hợp lý.
- Tiết kiệm tiền bạc, của cải, thời gian, sức lực.

LUYỆN TẬP

① Những việc làm nào dưới đây là biểu hiện của tiết kiệm? Vì sao?

- A. Giữ gìn quần áo, đồ dùng, đồ chơi.
- B. Vẽ, bôi bẩn ra sách vở, bàn ghế, tường lớp học.
- C. Hoàn thành công việc đúng hạn.
- D. Tắt các thiết bị điện khi không sử dụng.
- E. Thường xuyên quên khoá vòi nước.

② Xây dựng lời thoại, đóng vai và giải quyết tình huống:

Hà đang dùng hộp bút màu rất tốt, nay lại được bạn tặng thêm một hộp giống hệt hộp đang dùng nhân dịp sinh nhật. Hà định bỏ hộp bút màu đang sử dụng để dùng hộp mới.

a) Suy nghĩ của Hà đúng hay sai? Vì sao?

b) Em sẽ khuyên Hà như thế nào?

③ Em đồng tình hay không đồng tình với ý kiến nào dưới đây? Vì sao?

- A. Tiết kiệm tiền của là keo kiệt, bủn xỉn.
- B. Tiết kiệm tiền của là chỉ tiêu hợp lý, không hoang phí.
- C. Tiết kiệm tiền của vừa ích nước, vừa lợi nhà.
- D. Tiết kiệm tiền của chỉ là việc của gia đình nghèo.

④ Em hãy cùng các bạn trao đổi, bày tỏ thái độ về các ý kiến dưới đây (tán thành hoặc không tán thành). Vì sao?

- A. Tiết kiệm là việc giảm bớt hao phí trong sử dụng tài sản, lao động, thời gian và đồ dùng nhưng vẫn đạt được mục tiêu đã định.
- B. Tiết kiệm không có nghĩa là sống qua loa, đại khái, cầu thả, tùy tiện trong nếp sống, nếp nghĩ, nói năng cộc lốc, trống không, tâm hồn nghèo nàn, trống rỗng.
- C. Hành vi thể hiện lối sống tiết kiệm phải phù hợp với lứa tuổi, điều kiện của gia đình, bản thân và môi trường xã hội xung quanh.

VẬN DỤNG

① Lập kế hoạch tiết kiệm:

- Em sẽ rèn luyện như thế nào để trở thành người có lối sống tiết kiệm?
- Hãy xây dựng kế hoạch rèn luyện lối sống tiết kiệm của bản thân và chia sẻ với bố mẹ hoặc thầy cô giáo về kế hoạch của mình.

② Suy tâm:

Em hãy suy tâm và chia sẻ với các bạn trong nhóm, lớp những câu chuyện, tấm gương về lối sống tiết kiệm mà em biết. Em học được điều gì từ những câu chuyện, tấm gương đó?

③ Vẽ các bức tranh về chủ đề “Tiết kiệm”:

- Dưới mỗi bức tranh, em hãy viết một thông điệp để ghi nhớ để nhắc nhở bản thân và mọi người thường xuyên thực hành tiết kiệm trong cuộc sống.
- Hãy chia sẻ với thầy cô và bạn bè về bức tranh và thông điệp của em.

BÀI 10

CÔNG DÂN NƯỚC CỘNG HOÀ XÃ HỘI CHỦ NGHĨA VIỆT NAM

YÊU CẦU CẦN ĐẠT

- Nêu được khái niệm công dân.
- Nêu được căn cứ xác định công dân nước Cộng hoà xã hội chủ nghĩa Việt Nam.

KHOI ĐỘNG

- Cả lớp cùng nghe bài hát *Việt Nam ơi*, nhạc và lời Minh Beta.
- Hãy nêu cảm xúc của mình về hình ảnh đất nước và con người Việt Nam qua bài hát.

KHÁM PHÁ

1. Công dân của một nước

Quan sát hình ảnh, thảo luận các trường hợp và trả lời câu hỏi

Em hãy cho biết, nhân vật trong mỗi trường hợp dưới đây là công dân nước nào? Vì sao?

1. Anh Mun sinh ra ở Xin-ga-po (Singapore) và lớn lên tại Mỹ. Năm 18 tuổi anh nhập quốc tịch Mỹ.

2. Chị Na-ta-sa (Natasa) sinh ra và lớn lên ở Nga. Năm 18 tuổi chị đến học đại học ở Pa-ri (Pháp) và vẫn mang quốc tịch Nga.

3. Chị Si-vam (Shivam) sinh ra và lớn lên ở Bom-bay (Ấn Độ). Chị mang quốc tịch của cha mẹ là quốc tịch Ấn Độ.

4. Chị Lan Anh có cả cha và mẹ mang quốc tịch Việt Nam. Chị sinh ra và lớn lên ở Việt Nam, mang quốc tịch Việt Nam.

Thế nào là công dân của một nước? Căn cứ vào đâu để xác định công dân của một nước?

- Công dân là người dân của một nước.
- Quốc tịch là căn cứ để xác định công dân của một nước, thể hiện mối quan hệ giữa Nhà nước và công dân nước đó.

2. Công dân nước Cộng hoà xã hội chủ nghĩa Việt Nam

Đọc thông tin và trả lời câu hỏi

1. Hương, Lan và Nam đều có bố mẹ mang quốc tịch Việt Nam. Các bạn hiện đang sống ở Việt Nam, có quốc tịch Việt Nam, nên các bạn đều là công dân Việt Nam.
2. Toàn sinh ra ở nước Nga. Cả bố và mẹ bạn đều mang quốc tịch Việt Nam, là công dân Việt Nam. Đến năm 10 tuổi thì cả gia đình bạn về Việt Nam sinh sống. Toàn là công dân Việt Nam.
3. Ly có bố là người Hàn Quốc, mẹ là người Việt Nam. Khi mới sinh, bố mẹ Ly làm giấy khai sinh và thoả thuận với nhau để bạn mang quốc tịch Việt Nam. Ly là công dân Việt Nam.

- a) Vì sao Hương, Lan và Nam đều là công dân Việt Nam. Căn cứ vào yếu tố nào để có thể khẳng định điều này?
- b) Vì sao bạn Toàn sinh ra ở Nga nhưng vẫn là công dân Việt Nam?
- c) Vì sao bạn Ly có bố mang quốc tịch Hàn Quốc nhưng bạn vẫn là công dân Việt Nam? Ly có thể mang quốc tịch Hàn Quốc được không?

- Công dân nước Cộng hoà xã hội chủ nghĩa Việt Nam là người có quốc tịch Việt Nam.
- Người có quốc tịch Việt Nam là người thuộc một trong các trường hợp sau đây:
 - Sinh ra trong hoặc ngoài lãnh thổ Việt Nam mà khi sinh ra có cả cha và mẹ đều là công dân Việt Nam. Khi sinh ra có cha hoặc mẹ là công dân Việt Nam, còn người kia là công dân nước ngoài, nếu có sự thoả thuận bằng văn bản của cha mẹ vào thời điểm đăng kí khai sinh cho con.
 - Sinh ra trên lãnh thổ Việt Nam mà cha mẹ không thoả thuận được việc lựa chọn quốc tịch cho con.
 - Sinh ra trên lãnh thổ Việt Nam mà khi sinh ra có cha mẹ đều là người không quốc tịch, nhưng có nơi thường trú tại Việt Nam.
 - Sinh ra trên lãnh thổ Việt Nam mà khi sinh ra có mẹ là người không quốc tịch, nhưng có nơi thường trú ở Việt Nam, còn cha không rõ là ai.
 - Trẻ sơ sinh, bị bỏ rơi, trẻ em được tìm thấy trên lãnh thổ Việt Nam mà không rõ cha mẹ là ai.

LUYỆN TẬP

- 1 Trong các trường hợp dưới đây, ai là công dân Việt Nam, ai là công dân nước ngoài?
 - A. Bạn Hiền có bố mẹ là công dân Việt Nam, hiện nay bạn sinh sống cùng gia đình ở Ô-xtrây-li-a (Australia).
 - B. Bạn Hưng có bố mẹ là công dân Việt Nam, bạn đang cùng bố sinh sống ở Xi-lô-va-ki-a (Slovakia), còn mẹ bạn sinh sống tại Việt Nam.
 - C. Bạn Ôn-ga có bố mẹ là công dân Nga. Bạn sinh ra ở Việt Nam và có nhiều năm sinh sống ở Việt Nam.
 - D. Bạn Quân có bố là công dân Việt Nam, mẹ là người Ba Lan. Bạn sinh ra ở Việt Nam. Khi Quân sinh ra, bố mẹ bạn không thoả thuận được việc chọn quốc tịch cho bạn.
- 2 Trường hợp nào dưới đây không phải là công dân Việt Nam?
 - A. Người có quốc tịch Việt Nam nhưng chưa đủ 18 tuổi.
 - B. Trẻ em được tìm thấy ở Việt Nam nhưng không rõ cha mẹ là ai.
 - C. Trẻ em sinh ra ở Việt Nam, mà khi sinh ra có cha mẹ là người nước ngoài.
 - D. Người có quốc tịch Việt Nam nhưng học tập, công tác ở nước ngoài.
- 3 Hương có bố là công dân Hàn Quốc, mẹ là công dân Việt Nam. Khi Hương sinh ra ở Việt Nam, bố mẹ Hương không thoả thuận việc để bạn mang quốc tịch Việt Nam hay Hàn Quốc. Năm Hương 12 tuổi thì cả nhà bạn về Hàn Quốc sinh sống.
Theo em, Hương có quốc tịch Việt Nam hay Hàn Quốc? Vì sao?
- 4 Là học sinh, em cần làm gì để trở thành một công dân tốt?

VẬN DỤNG

- 1 Hãy kể một vài tấm gương công dân Việt Nam tiêu biểu trong học tập, văn hoá, thể thao, lao động sản xuất và kinh doanh. Em học tập được điều gì ở những tấm gương này?
- 2 Vẽ một số bức tranh với chủ đề “Tự hào là công dân nước Việt Nam”.

BÀI 11

QUYỀN VÀ NGHĨA VỤ CƠ BẢN CỦA CÔNG DÂN

YÊU CẦU CẦN ĐẠT

- Nêu được quy định của Hiến pháp nước Cộng hoà xã hội chủ nghĩa Việt Nam về quyền và nghĩa vụ cơ bản của công dân.
- Bước đầu thực hiện được một số quyền và nghĩa vụ cơ bản của công dân.

KHỞI ĐỘNG

Trả lời nhanh

Câu hỏi: Em biết những quyền và nghĩa vụ cơ bản nào của em và của mọi người xung quanh?

Quyền bí mật thư tín, điện thoại, điện tín.

Quyền và nghĩa vụ bảo vệ môi trường.

KHÁM PHÁ

1. Tìm hiểu quyền và nghĩa vụ cơ bản của công dân theo Hiến pháp 2013

a. Thế nào là quyền và nghĩa vụ cơ bản của công dân?

Quan sát hình ảnh, đọc thông tin và trả lời câu hỏi

- Mọi người có quyền bất khả xâm phạm về đời sống riêng tư, bí mật cá nhân và bí mật gia đình.
- Mọi người có quyền bí mật thư tín, điện thoại, điện tín và các hình thức trao đổi thông tin riêng tư khác.
Không ai được bóc mở, kiểm soát, thu giữ trái luật thư tín, điện thoại, điện tín và các hình thức trao đổi thông tin riêng tư của người khác.
- Công dân có quyền và nghĩa vụ học tập.

(Theo Điều 21 và 39 Hiến pháp năm 2013)

- Hình ảnh và thông tin trên đây thể hiện những quyền và nghĩa vụ cơ bản nào của công dân?
- Em hiểu thế nào là quyền và nghĩa vụ cơ bản của công dân?

Quyền và nghĩa vụ cơ bản của công dân là các quyền và nghĩa vụ chủ yếu, gắn bó mật thiết với đời sống của mỗi công dân, được ghi nhận trong Hiến pháp; quy định mối quan hệ cơ bản nhất giữa Nhà nước và công dân. Quyền công dân không tách rời nghĩa vụ của công dân.

b. Nội dung quyền và nghĩa vụ cơ bản của công dân theo Hiến pháp 2013

Đọc các nội dung sau đây của Hiến pháp và trả lời câu hỏi

HIẾN PHÁP NĂM 2013 (trích)

Điều 20

1. Mọi người có quyền bất khả xâm phạm về thân thể, được pháp luật bảo hộ về sức khỏe, danh dự và nhân phẩm;...

Điều 21

1. Mọi người có quyền bất khả xâm phạm về đời sống riêng tư, bí mật cá nhân và bí mật gia đình; có quyền bảo vệ danh dự, uy tín của mình...

2. Mọi người có quyền bí mật thư tín, điện thoại, điện tín và các hình thức trao đổi thông tin riêng tư khác.

Không ai được bóc mở, kiểm soát, thu giữ trái luật thư tín, điện thoại, điện tín và các hình thức trao đổi thông tin riêng tư của người khác.

Điều 22

2. Mọi người có quyền bất khả xâm phạm về chỗ ở. Không ai được tự ý vào chỗ ở của người khác nếu không được người đó đồng ý.

Điều 24

1. Mọi người có quyền tự do tín ngưỡng, tôn giáo, theo hoặc không theo một tôn giáo nào...

Điều 25

Công dân có quyền tự do ngôn luận, tự do báo chí, tiếp cận thông tin, hội họp, lập hội, biểu tình,...

Điều 27

Công dân đủ mười tám tuổi trở lên có quyền bầu cử và đủ hai mươi mốt tuổi trở lên có quyền ứng cử vào Quốc hội, Hội đồng nhân dân.

Điều 28

1. Công dân có quyền tham gia quản lý nhà nước và xã hội, tham gia thảo luận và kiến nghị với cơ quan nhà nước về các vấn đề của cơ sở, địa phương và cả nước.

Điều 30

1. Mọi người có quyền khiếu nại, tố cáo với cơ quan, tổ chức, cá nhân có thẩm quyền về những việc làm trái pháp luật của cơ quan, tổ chức, cá nhân.

Điều 32

1. Mọi người có quyền sở hữu về thu nhập hợp pháp...

Điều 33

Mọi người có quyền tự do kinh doanh trong những ngành nghề mà pháp luật không cấm.

Điều 38

1. Mọi người có quyền được bảo vệ, chăm sóc sức khỏe,...

Điều 39

Công dân có quyền và nghĩa vụ học tập.

Điều 43

Mọi người có quyền được sống trong môi trường trong lành và có nghĩa vụ bảo vệ môi trường.

Điều 45

1. Bảo vệ Tổ quốc là nghĩa vụ thiêng liêng và quyền cao quý của công dân.

Điều 46

Công dân có nghĩa vụ tuân theo Hiến pháp và pháp luật;...

Điều 47

Mọi người có nghĩa vụ nộp thuế theo luật định.

Công dân có những quyền và nghĩa vụ cơ bản nào theo Hiến pháp năm 2013?

2. Thực hiện quyền và nghĩa vụ cơ bản của công dân

a. Thảo luận các tình huống sau:

1. Thực hiện quyền tự do ngôn luận của công dân, một số trường trung học cơ sở tổ chức lấy ý kiến đóng góp của giáo viên và học sinh vào việc xây dựng trường lớp. Nhiều bạn học sinh băn khoăn, không biết học sinh có quyền tự do ngôn luận hay không? Vì thế, sự tham gia của các bạn cũng khác nhau.
 - Nhóm học sinh thứ nhất tích cực tham gia đóng góp ý kiến với trường về những nội dung liên quan đến học tập của học sinh.
 - Nhóm học sinh thứ hai thì cho rằng đây là quyền của các thầy cô giáo, không phải của mình, nên không tham gia.

- a) Em hãy nhận xét việc thực hiện quyền tự do ngôn luận của học sinh trong trường hợp này.
- b) Theo em, trong trường hợp này học sinh có thể phát biểu ở đâu và phát biểu như thế nào?

2. Nhà ở mặt đường, nên chị Điệp muốn mở cửa hàng bán quạt điện. Chị đã làm thủ tục hồ sơ và được cơ quan đăng kí kinh doanh của huyện cấp Giấy chứng nhận đăng kí kinh doanh. Kể từ khi mở cửa hàng kinh doanh, chị Điệp luôn khai báo và nộp thuế đầy đủ cho Nhà nước.

Em hãy cho biết ý kiến của mình về việc thực hiện quyền tự do kinh doanh và nghĩa vụ đóng thuế của chị Điệp.

3. Nhà máy X chuẩn bị đi vào hoạt động sản xuất nước giải khát. Mọi việc đã được lên kế hoạch cụ thể. Tuy vậy, vấn đề gây tranh luận nhiều nhất trong Ban lãnh đạo nhà máy là việc xử lí nước thải từ hoạt động sản xuất. Có hai ý kiến:

- Ý kiến thứ nhất cho rằng, cần phải xây dựng hệ thống xử lí nước thải để bảo vệ môi trường xung quanh nhà máy.
- Ý kiến thứ hai thì cho rằng, công việc này rất tốn kém, nên có thể xả nước thải xuống dòng sông bên cạnh nhà máy.

Theo em, ý kiến nào trên đây là thực hiện đúng quyền và nghĩa vụ bảo vệ môi trường?

4. T và D có mâu thuẫn cá nhân với nhau từ mấy tháng nay mà vẫn chưa giải quyết được. T quyết tâm hạ uy tín, danh dự của D bằng cách tung tin xấu về D trong trường học. T nói với các bạn trong lớp rằng D học kém, nhưng hay nhìn bài của bạn khác nên được điểm cao. D âm ức và xấu hổ vì bị vu oan, nói xấu, nhưng không biết phải làm gì.

- a) Em đồng tình hay phản đối việc làm của T? Vì sao?
- b) Trong trường hợp này, D có thể làm gì để bảo vệ quyền của mình?

b. Chia sẻ về thực hiện quyền và nghĩa vụ cơ bản của công dân

Các nhóm trao đổi, thảo luận về việc thực hiện quyền và nghĩa vụ cơ bản của công dân theo các câu hỏi sau:

- Là học sinh, các em đã và đang thực hiện những quyền và nghĩa vụ cơ bản nào của công dân?
- Các em đã và đang thực hiện những quyền và nghĩa vụ đó như thế nào?

LUYỆN TẬP

- ① Nghệ sĩ V bị một Facebooker dùng lời lẽ xúc phạm danh dự trên trang Facebook của mình. Điều này đã mang đến sự phiền toái, thậm chí thiệt hại cho nghệ sĩ V, làm ảnh hưởng đến danh dự, uy tín của Nghệ sĩ V.

Trong trường hợp này, Nghệ sĩ V cần làm gì để bảo vệ danh dự, nhân phẩm của mình?

- ② Trường Trung học cơ sở N phát động phong trào vệ sinh bảo vệ môi trường trong trường học và khu vực xung quanh vào một buổi sáng chủ nhật. Đa số các bạn học sinh lớp 6C hào hứng tham gia. Thế nhưng, các bạn N, T và H không muốn tham gia hoạt động này, vì cho rằng công việc ấy không phải là công việc của học sinh lớp 6.

a) Em có nhận xét gì về suy nghĩ và biểu hiện của ba bạn trên?

b) Theo em, học sinh trung học cơ sở có phải thực hiện nghĩa vụ bảo vệ môi trường hay không?

- ③ Biểu hiện nào dưới đây là thực hiện đúng quyền và nghĩa vụ học tập của công dân?

- A. Văn tích cực học trên lớp và làm đầy đủ bài tập ở nhà.
- B. Hưng chăm học các môn yêu thích, còn các môn khác chỉ học đối phó.
- C. Lâm chỉ học được vào buổi tối, còn buổi chiều thì làm việc nhà giúp bố mẹ.
- D. Hà học giỏi nhưng không muốn tham gia các hoạt động học tập trong nhà trường.
- E. Hân học giỏi nhưng thỉnh thoảng lại vi phạm nội quy trường học.
- G. Minh luôn giúp đỡ bạn bè trong học tập.

- ④ Theo em, quyền và nghĩa vụ nào là quan trọng nhất đối với học sinh? Vì sao?

VẬN DỤNG

- ① Mỗi nhóm sưu tầm một bộ tranh ảnh liên quan đến việc thực hiện các quyền cơ bản của công dân, làm thành báo ảnh hoặc tập san của nhóm.
- ② Em tự nhận xét, đánh giá việc thực hiện quyền và nghĩa vụ học tập của mình và trao đổi với các bạn trong nhóm.

BÀI 12

QUYỀN TRẺ EM

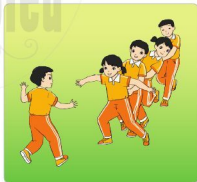
YÊU CẦU CẦN ĐẠT

- Nêu được các quyền cơ bản của trẻ em; ý nghĩa của quyền trẻ em và việc thực hiện quyền trẻ em; trách nhiệm của gia đình, nhà trường, xã hội trong việc thực hiện quyền trẻ em.
- Phân biệt được hành vi thực hiện quyền trẻ em và hành vi vi phạm quyền trẻ em.
- Thực hiện tốt quyền và bổn phận của trẻ em.
- Nhận xét, đánh giá được việc thực hiện quyền trẻ em của bản thân, gia đình, nhà trường, cộng đồng; bày tỏ được nhu cầu để thực hiện tốt hơn quyền trẻ em.

KHOI ĐỘNG

Quan sát hình ảnh và trả lời câu hỏi

Em mong muốn được như các bạn trong ảnh trên không? Em còn mong muốn những điều gì khác nữa?

KHÁM PHÁ

1. Tìm hiểu các quyền cơ bản của trẻ em

a. Cùng nghe bài hát và trả lời câu hỏi

QUYỀN TRẺ EM

Nhạc và lời: Trịnh Vĩnh Thành

Là tuổi nhỏ hôm nay, là thế giới ngày mai.
 Chúng em muốn tương lai, hành tinh luôn hoà bình.
 Chúng em có quyền được vui chơi.
 Chúng em có quyền được đến trường.
 Chúng em có quyền được tham gia.
 Phát triển sáng rực đường tương lai.
 Những gì tốt đẹp nhất xin dành cho tuổi thơ.
 Những gì tốt đẹp nhất xin dành cho chúng em.
 Những gì tốt đẹp nhất xin dành cho tuổi thơ.
 Những gì tốt đẹp nhất xin dành cho chúng em.
 Những gì tốt đẹp nhất xin dành cho tuổi thơ.
 Những gì tốt đẹp nhất xin dành cho chúng em...

- a) Cảm nghĩ của em sau khi nghe bài hát?
- b) Liệt kê tất cả những quyền mà trẻ em mong muốn được thể hiện trong bài hát trên.

b. Hãy đặt tên cho mỗi hình ảnh tương ứng với mỗi quyền của trẻ em dưới đây:

- Quyền trẻ em là những lợi ích mà trẻ em được hưởng để được sống và phát triển toàn diện về thể chất và tinh thần.
- Các quyền cơ bản của trẻ em được phân chia theo 4 nhóm quyền sau đây:
 - Nhóm quyền được sống còn: Trẻ em có quyền được khai sinh; được bảo vệ tính mạng; được chăm sóc tốt nhất về sức khoẻ; được sống chung với cha mẹ; được ưu tiên tiếp cận, sử dụng dịch vụ phòng bệnh và khám bệnh, chữa bệnh.
 - Nhóm quyền được bảo vệ: Trẻ em có quyền được bảo vệ dưới mọi hình thức để không bị bạo lực, bỏ rơi, bỏ mặc, bị bóc lột và xâm hại làm tổn hại đến sự phát triển toàn diện của trẻ em.
 - Nhóm quyền được phát triển: Trẻ em có quyền học tập, vui chơi, giải trí, tham gia các hoạt động văn hoá văn nghệ.
 - Nhóm quyền được tham gia: Trẻ em có quyền được tiếp cận thông tin và tham gia hoạt động xã hội; được bày tỏ ý kiến, nguyện vọng về các vấn đề liên quan đến trẻ em.

2. Ý nghĩa của quyền trẻ em và việc thực hiện quyền trẻ em

a. Ý nghĩa của quyền trẻ em

Lan không những học giỏi mà còn thích múa hát, nên bố mẹ, thầy cô giáo của Lan luôn khuyến khích, động viên bạn tham gia các hoạt động văn nghệ của lớp, trường và của địa phương.

Theo em, vì sao Lan có thể tham gia tốt các hoạt động văn hoá, văn nghệ của trường lớp và địa phương?

b. Ý nghĩa của việc thực hiện quyền trẻ em

Gia đình Tuấn có hai anh em, luôn được bố mẹ thương yêu và tôn trọng ý kiến của con. Dù bận nhiều việc, nhưng bố mẹ Tuấn vẫn luôn chăm lo đến việc học tập của hai anh em. Được sống trong tình thương yêu, quan tâm, chăm sóc của gia đình, Tuấn và em gái luôn chăm ngoan, học giỏi, được thầy cô và bạn bè yêu quý.

Vì sao Tuấn và em gái luôn chăm ngoan học giỏi, được thầy cô và bạn bè yêu quý?

Trẻ em hôm nay sẽ là thế giới của ngày mai. Thực hiện quyền trẻ em để trẻ em được yêu thương, chăm sóc, giáo dục, vui chơi giải trí, được sống hạnh phúc, tạo điều kiện để xây dựng gia đình hạnh phúc; là điều kiện tốt nhất cho sự phát triển toàn diện về thể chất, trí tuệ và tinh thần của trẻ em – chủ nhân tương lai của đất nước.

3. Tìm hiểu trách nhiệm của gia đình, nhà trường, xã hội và bổn phận của trẻ em trong việc thực hiện quyền trẻ em

Đọc thông tin và trả lời câu hỏi

Thông tin 1:

Là một xã ở Đồng bằng sông Cửu Long, mặc dù điều kiện kinh tế – xã hội còn có khó khăn, nhưng Ủy ban nhân dân xã T luôn quan tâm đến việc thực hiện quyền trẻ em. Xã đã huy động nguồn lực trong xã hội để có kinh phí sửa sang trường lớp, mua trang thiết bị và đồ dùng học tập cho trường trung học cơ sở và hai trường tiểu học. Phong trào học tập của xã được đẩy mạnh đến mỗi gia đình có trẻ em. Vì vậy 100% trẻ em trong xã đều đến trường đúng tuổi quy định, trong đó nhiều cháu là học sinh giỏi của lớp, của trường và đạt danh hiệu trong các kì thi học sinh giỏi cấp huyện và cấp tỉnh.

- Ủy ban nhân dân xã T đã thực hiện quyền trẻ em ở xã mình như thế nào?*
- Việc làm của Ủy ban nhân dân xã T đã tác động đến thực hiện quyền trẻ em trong xã như thế nào?*

Thông tin 2:

Vốn thông minh, chăm chỉ, nhưng vì nhà nghèo nên mới học hết lớp 5, Hoà đã phải nghỉ đến chuyện thôi học, ở nhà lao động để kiếm sống. Nhưng khi được cô giáo và bạn bè ở lớp khuyên nhủ, Hoà đã bỏ ý định thôi học, vừa đi học vừa làm việc nhà phụ giúp bố mẹ. Hoà không những không phải bỏ học, mà còn trở thành học sinh giỏi của lớp 6A.

- Hoà đã thực hiện tốt quyền và bổn phận nào của trẻ em?*
- Em có thể học tập được điều gì của bạn Hoà?*

Thông tin 3:

Gia đình Minh có bố mẹ, Minh và em gái đang học lớp 4. Ở nông thôn, điều kiện kinh tế gia đình còn khó khăn, nhưng Minh luôn được sống trong tình thương yêu của bố mẹ. Bố mẹ Minh luôn chăm sóc, quan tâm đến học hành của bạn và em gái, dành thời gian cho các con học tập và vui chơi. Nghe lời bố mẹ, Minh và em gái luôn chăm chỉ học hành nên năm nào cũng là học sinh giỏi, được thầy cô và bạn bè yêu quý.

Vì sao Minh và em gái luôn chăm chỉ học hành, được thầy yêu, bạn mến?

- Gia đình, nhà trường và xã hội có trách nhiệm chăm sóc, nuôi dưỡng, giáo dục trẻ em; dành điều kiện tốt nhất và tạo môi trường lành mạnh cho sự phát triển toàn diện của trẻ em; bảo đảm cho trẻ em được học tập và phát triển; giáo dục và giúp đỡ để trẻ em hiểu và thực hiện được quyền và bổn phận của trẻ em.
- **Bổn phận của trẻ em đối với gia đình:**
 - Kính trọng, lễ phép, hiếu thảo với ông bà, cha mẹ.
 - Học tập, rèn luyện, giữ gìn nề nếp gia đình.
- **Bổn phận của trẻ em đối với nhà trường:**
 - Tôn trọng giáo viên, cán bộ, nhân viên nhà trường.
 - Rèn luyện đạo đức, thực hiện tốt nhiệm vụ học tập.
 - Chấp hành đầy đủ nội quy, quy định của nhà trường.
- **Bổn phận của trẻ em đối với bản thân:**
 - Sống trung thực, khiêm tốn.
 - Không đánh bạc; không mua, bán, sử dụng rượu, bia, thuốc lá và chất gây nghiện, chất kích thích khác.

LUYỆN TẬP

- ① Em hãy kể những việc làm của trường, lớp và nơi em sống góp phần bảo vệ và giáo dục trẻ em.
- ② Trong các hành vi sau, hành vi nào đã thực hiện quyền trẻ em, hành vi nào xâm phạm đến quyền trẻ em?

TT	Hành vi	Thực hiện quyền trẻ em	Xâm phạm quyền trẻ em
1	Tổ chức việc làm cho trẻ em gặp khó khăn.	?	?
2	Thường xuyên tiêm phòng dịch bệnh cho trẻ em.	?	?
3	Ngược đãi trẻ em.	?	?
4	Bắt trẻ em bỏ học để đi lao động kiếm tiền.	?	?
5	Tổ chức các hoạt động vui chơi cho trẻ em nhân ngày Quốc tế Thiếu nhi 1/6.	?	?
6	Lôi kéo trẻ tham gia vào các tệ nạn xã hội.	?	?

- ③ Trên một bài báo có đoạn tin văn sau: “Bà Hải mở một quán giải khát tại trung tâm thị trấn. Quán của bà rất đông khách, ngoài những người trong thị trấn và khách đi đường qua lại, quán của bà luôn là địa điểm tập trung ăn chơi của nhóm trẻ em từ 12 – 15 tuổi trong vùng. Nhóm trẻ hay tập trung tại quán bà Hải vào mỗi buổi chiều để ăn uống và đánh bài. Một lần, nhóm trẻ đang ăn uống, đánh bài thì công an ập vào giải tán và tiến hành lập biên bản xử phạt bà Hải”.

- Hãy nhận xét hành vi của bà Hải và nhóm trẻ trong tình huống trên?
- Em sẽ làm gì nếu chứng kiến tình huống đó?
- Theo em, việc công an đến lập biên bản bà Hải và giải tán nhóm trẻ là đúng hay sai? Vì sao?

VẬN DỤNG

- Vẽ tranh với chủ đề “Quyền trẻ em” và cùng các bạn trưng bày tại lớp học của mình.
- Tìm hiểu và nêu những việc làm thể hiện sự quan tâm, chăm sóc của cha mẹ đối với mình hoặc của chính quyền địa phương đối với trẻ em nơi em sinh sống.
- Em cùng các bạn trong nhóm xây dựng kế hoạch thực hiện quyền trẻ em của bản thân:
 - Những công việc cần làm: trong học tập, trong quan hệ với mọi người xung quanh ở nhà, ở trường và ở ngoài xã hội.
 - Biện pháp thực hiện.

BẢNG GIẢI THÍCH THUẬT NGỮ

Giải thích thuật ngữ	Trang
Bầu cử: việc các cử tri (công dân từ đủ 18 tuổi trở lên) đi bỏ phiếu để lựa chọn các đại biểu đại diện cho mình vào Quốc hội và Hội đồng nhân dân các cấp.	54
Bổn phận: trách nhiệm và phần việc phải gánh vác, lo liệu, theo đạo lý thông thường.	58, 62
Chi tiêu: chi phí để đáp ứng các nhu cầu về vật chất và văn hoá tinh thần của con người.	45
Giá trị: cái làm cho một vật có ích lợi, có ý nghĩa, là đáng quý về một mặt nào đó.	6, 12, 13
Giá trị nhân văn: niềm cảm thông sâu sắc với nỗi đau của những con người, những cảnh đời bất hạnh trong cuộc sống.	13
Hậu quả: kết quả không hay, có ảnh hưởng về sau.	33, 34, 36, 37, 38, 40, 41
Hiến pháp nước Cộng hoà xã hội chủ nghĩa Việt Nam: luật cơ bản của Nhà nước, có hiệu lực pháp lý cao nhất trong hệ thống pháp luật của nước ta. Hiến pháp do Quốc hội ban hành.	52
Hiếu học: ham học hỏi, thích hiểu biết một cách tự nguyện và bền vững.	6
Hoạn nạn: sự việc không may, gây đau khổ lớn cho con người.	10, 13

Kinh doanh: hoạt động sản xuất hàng hoá, dịch vụ và trao đổi hàng hoá do cá nhân, gia đình hoặc tổ chức thực hiện nhằm mục đích thu lợi nhuận.	39, 56
Kinh nghiệm: điều hiểu biết có được do tiếp xúc với thực tế.	6
Nạn nhân: cá nhân bị thiệt hại về thể chất, tinh thần hoặc tài sản do hậu quả của một tai hoạ xã hội, thiên tai, dịch hoạ.	33, 34
Nghĩa vụ công dân: những quy định pháp luật mà công dân phải thực hiện, nếu không thực hiện thì Nhà nước buộc phải áp dụng bằng mọi biện pháp từ giáo dục, thuyết phục đến cưỡng chế.	52
Phát triển toàn diện của trẻ em: sự phát triển đồng thời cả về thể chất, trí tuệ, tinh thần, đạo đức và mối quan hệ xã hội của trẻ em.	62
Quyền công dân: quyền của người dân một nước, được quy định trong Hiến pháp và luật. Các quyền của công dân bao gồm các quyền về chính trị, kinh tế, xã hội, văn hoá, giáo dục và các quyền dân chủ.	56
Sự thật: cái có thật trong thực tế.	19, 20, 21, 22
Tình huống: sự việc, hoàn cảnh xảy ra, buộc con người phải suy nghĩ, hành động và giải quyết cho phù hợp.	33, 34, 35, 36, 37, 38, 39, 40, 41

Tôn trọng: tỏ thái độ đánh giá cao và cho là không được vi phạm hoặc xúc phạm đến.	19, 20, 21, 22
Trách nhiệm: phần việc được giao phải hoàn thành, hoặc nghĩa vụ phải thực hiện, nếu không thực hiện được hoặc thực hiện không đúng thì phải gánh chịu hậu quả bất lợi.	58, 61, 62
Trẻ em: người dưới 16 tuổi.	58, 59, 60, 61, 62, 63
Tự tin: tin vào khả năng của bản thân, chủ động trong mọi việc, dám tự quyết định và hành động một cách chắc chắn, không hoang mang, dao động.	25
Truyền thống: thói quen hình thành đã lâu đời trong lối sống và nếp nghĩ, được truyền lại từ thế hệ này sang thế hệ khác.	4, 5, 6, 7, 8
Ứng phó: đối phó nhanh nhạy, kịp thời với những tình huống mới, bất ngờ.	33, 35, 37, 38, 40, 41
Xúc phạm danh dự, nhân phẩm của người khác: hành vi bịa đặt điều xấu, tung tin xấu, nói xấu, xúc phạm người khác để hạ uy tín và gây thiệt hại về danh dự cho người đó.	57
Ứng xử: có thái độ, lời nói, hành động thích hợp trong giao tiếp với người khác.	3, 19, 22

MỤC LỤC

	Trang
LỜI NÓI ĐẦU	3
BÀI 1 Tự hào về truyền thống gia đình, dòng họ	4
BÀI 2 Yêu thương con người	9
BÀI 3 Siêng năng, kiên trì	15
BÀI 4 Tôn trọng sự thật	19
BÀI 5 Tự lập	23
BÀI 6 Tự nhận thức bản thân	27
BÀI 7 Ứng phó với các tình huống nguy hiểm từ con người	33
BÀI 8 Ứng phó với các tình huống nguy hiểm từ thiên nhiên	38
BÀI 9 Tiết kiệm	42
BÀI 10 Công dân nước Cộng hoà xã hội chủ nghĩa Việt Nam	48
BÀI 11 Quyền và nghĩa vụ cơ bản của công dân	52
BÀI 12 Quyền trẻ em	58
BẢNG GIẢI THÍCH THUẬT NGỮ	64

NHÀ XUẤT BẢN ĐẠI HỌC SƯ PHẠM THÀNH PHỐ HỒ CHÍ MINH

280 An Dương Vương, Phường 4, Quận 5, TP Hồ Chí Minh
Điện thoại: (028) 38 301 303 - 39 381 382 - Fax: (028) 39 381 382
Email: nxb@hcmue.edu.vn
Website: <http://nxb.hcmue.edu.vn>

Chịu trách nhiệm xuất bản:
Giám đốc – Tổng biên tập
LÊ THANH HÀ

Biên tập:
NGUYỄN THỊ NHƯ – NGUYỄN THỊ THUY LINH

Trình bày bìa:
TRẦN TIÊU LÂM

Thiết kế sách và vẽ minh họa:
NGUYỄN TRIỀU DƯƠNG – PHẠM LAN ANH

Sửa bản in:
NGUYỄN THỊ THUY LINH

Cánh Diều

Tổ chức bản thảo và chịu trách nhiệm bản quyền nội dung:
CÔNG TY ĐẦU TƯ XUẤT BẢN – THIẾT BỊ GIÁO DỤC VIỆT NAM

Chủ tịch Hội đồng Quản trị kiêm Tổng Giám đốc: NGUYỄN NGŨ TRẦN ÁI
*Địa chỉ: Tầng 5, toà nhà hỗn hợp AZ Lâm Viên Complex, 107A đường Nguyễn Phong Sắc,
Phường Dịch Vọng Hậu, Quận Cầu Giấy, Thành phố Hà Nội, Việt Nam.*

GIÁO DỤC CÔNG DÂN 6

Mã số:
ISBN:

In cuốn, khổ 19 x 26,5cm, tại
Địa chỉ:
Cơ sở in:
Số xác nhận đăng ký xuất bản:
Quyết định xuất bản số: /QĐ-....., ngày .../.../.....
In xong và nộp lưu chiểu năm

Mang cuộc sống vào bài học Đưa bài học vào cuộc sống

Sách giáo khoa *Giáo dục công dân 6* được biên soạn nhằm giúp học sinh lớp 6 học tập, rèn luyện theo các chuẩn mực đạo đức và kỹ năng sống cần thiết, phù hợp với lứa tuổi.

Nội dung sách bao gồm 12 bài theo 10 chủ đề đã được quy định trong *Chương trình Giáo dục phổ thông 2018*. Nội dung mỗi bài được thiết kế thành các hoạt động học tập đa dạng, hấp dẫn, phù hợp với học sinh lớp 6.

Sách được trình bày đẹp, với những hình ảnh sinh động, hấp dẫn, màu sắc tươi sáng, giúp cho học sinh học tập hứng thú, tích cực và hiệu quả.

Cuốn sách được biên soạn bởi tập thể tác giả – những nhà khoa học, nhà giáo tâm huyết, giàu kinh nghiệm về lĩnh vực giáo dục công dân cho học sinh trung học cơ sở.

**SỬ DỤNG
TEM CHỐNG GIẢ**

1. Dùng điện thoại, quét mã QR để thấy biểu tượng "Cánh Diều".
 2. Cào nhẹ lớp bạc phủ, lấy mã cào và dùng máy tính để truy cập "<https://cloudbook.vn/huong-dan>" và làm theo hướng dẫn để xem một số nội dung của sách.
- Ghi chú:* Chỉ được cào lớp bạc phủ sau khi mua sách.

SÁCH KHÔNG BÁN